

ВИСОКА ШКОЛА СТРУКОВНИХ СТУДИЈА - СИРМИЈУМ

ЗАВРШНИ МАСТЕР РАД

ТЕМА: Електронски водич и програм за претраживање као подршка ученицима и родитељима у избору средње школе

Предмет: Стратегијски менаџмент

Ментор:

Др Драган Дукић, професор

Студент:

Марија Лађарски Глибетић

Бр. индекса: 14/2019 МИ

Сремска Митровица, 2025.

АПСТРАКТ

Избор занимања представља кључни сегмент професионалног развоја младих, а његова правилна реализација значајно утиче на лични, социјални и економски развој појединца. Савремено друштво, обележено дигитализацијом, брзим технолошким напретком и динамичним тржиштем рада, захтева увођење иновативних приступа у каријерно вођење како би млади могли да доносе информисане и рационалне одлуке о свом будућем професионалном путу.

Циљ овог рада је испитивање потреба ученика завршних разреда основне школе и њихових родитеља у вези са бољим информисањем о избору средње школе и полагању завршног испита, као и предлагање модела електронског водича и дигиталне платформе као инструмента за подршку. Истраживање је спроведено у ОШ „Кадињача“ у Лозници на узорку од 20 ученика VIII разреда и 57 родитеља, коришћењем комбиноване методологије која обухвата анкетирање и фокусгрупни интервју.

Резултати показују да постојећи ресурси нису у довољној мери коришћени, да ученици и родитељи имају потребу за систематизованим и ажурираним информацијама о занимањима, условима уписа и очекиваним резултатима. Електронски водич и дигиталне платформе се истичу као ефикасни алати који омогућавају персонализовано и интерактивно информисање, смањују стрес и збуњеност у процесу избора школе, и подстичу развој самосталности, критичког размишљања и одговорности код младих.

Закључено је да дигитални алати имају значајну улогу у модерном образовању јер пружају нове могућности за ефикасније планирање професионалног пута ученика. Резултати овог рада могу послужити као основа за креирање електронског водича за упис у средње школе и унапређење каријерног информисања у образовним институцијама.

Кључне речи: *каријерно вођење, електронски водич, дигиталне платформе, избор занимања, информисање ученика, средње школе.*

САДРЖАЈ:

УВОД	1
<u>1. СТРАТЕГИЈСКИ МЕНАЏМЕНТ – ПОЈАМ И ОСНОВНИ ПОСТУЛАТИ</u>	3
<u>1.1. Дефиниција и значај стратегијског менаџмента</u>	3
<u>1.2. Основни постулати и принципи стратегијског управљања</u>	4
<u>1.3. Значај примене принципа у образовању</u>	7
<u>2. СТРАТЕГИЈСКИ МЕНАЏМЕНТ У ОБРАЗОВАЊУ</u>	8
<u>2.1. Мисија и циљеви школа</u>	8
<u>2.2. Развој и имплементација образовних стратегија</u>	12
<u>2.3. Иновације и информационо-комуникационе технологије као алати стратешког управљања</u>	15
<u>3. ФАКТОРИ ОД КОЛИХ ЗАВИСИ ИЗБОР ЗАНИМАЊА УЧЕНИКА</u>	17
<u>3.1. Лични интереси и способности ученика</u>	17
<u>3.2. Образовни профили и понуда школа</u>	18
<u>3.3. Улога породице, школе и друштвене средине у избору занимања</u>	21
<u>4. ПРОФЕСИОНАЛНА ОРИЈЕНТАЦИЈА – ПОЈАМ И ЗНАЧАЈ</u>	25
<u>4.1. Дефиниција и концепт професионалне оријентације</u>	25
<u>4.2. Каријерно информисање као значајан елемент професионалне оријентације</u>	28
<u>4.3. Методи и активности у каријерном саветовању</u>	30
<u>4.4. Електронски водич и дигиталне платформе као подршка избору занимања</u>	33
<u>5. МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА</u>	36
<u>5.1. Предмет и проблем истраживања</u>	36
<u>5.2. Циљ и задаци истраживања</u>	36
<u>5.3. Хипотезе истраживања</u>	36
<u>5.4. Поступак истраживања, узорак и коришћени инструменти</u>	37
<u>5.5. Анализа података</u>	38
<u>6. РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА</u>	38

6.1. Ставови и мишљења родитеља поводом избора средње школе/будућег занимања детета.....	38
6.2. Ставови и мишљења родитеља о завршном испиту	46
6.3. Ставови родитеља о дигиталним изворима информација	48
6.4. Мишљење ученика о избору занимања и завршном испиту	50
7. ДИСКУСИЈА РЕЗУЛТАТА	53
8. СТРАТЕГИЈЕ УНАПРЕЂИВАЊА ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНЕ ПРАКСЕ У ПОДРУЧЈУ ИЗБОРА ЗАНИМАЊА УЧЕНИКА И ПОЛАГАЊА ЗАВРШНОГ ИСПИТА	54
8.1. Акциони план	54
8.2. Водич за избор занимања и претраживач за полагања завршног испита	57
ЗАКЉУЧАК	59
ЛИТЕРАТУРА	60
ПРИЛОЗИ.....	62

УВОД

У савременом образовном систему, избор средње школе представља један од најзначајнијих и најкомплекснијих корака у животу ученика, јер значајно утиче на њихов будући академски и професионални развој. Овај процес није важан само за ученике, већ и за родитеље, наставнике и менаџмент школа, с обзиром на то да његово успешно управљање одражава квалитет образовне институције и њену позицију у друштву. У условима динамичног друштва и великог броја образовних опција, доношење информисаних и промишљених одлука представља изазов, јер традиционални облици информисања – као што су разговори са наставницима, инфо-дани често не пружају свеобухватан и систематизован увид у могућности које средње школе нуде.

Из перспективе стратегијског менаџмента, основне школе се могу посматрати као организације које, иако нису усмерене на материјални профит, имају за циљ одржавање конкурентске предности у образовном окружењу. Конкурентска предност школе огледа се у њеном угледу, успеху ученика на завршним испитима, као и у способности да задовољи очекивања ученика и родитеља. Основна школа „Кадињача“ у Лозници, као једна од водећих образовних институција на територији града, дуги низ година се се издваја као школа чији ученици остварују запажене резултате на различитим такмичењима, смотрема, учествују на школским и градским манифестацијама, а на завршном испиту постижу добре резултате и углавном уписују жељену средњу школу. Ипак, један од кључних изазова са којим се школа суочава јесте пружање довољно систематизованих информација о избору средње школе и пријемном испиту, како би ученици и родитељи могли доносити правремене и адекватне одлуке.

У претходним година менаџмент школе и тим за професионалну оријентацију је спроводио бројне активности у склопу каријеног вођења и саветовања (трибина за родитеље, професионална оријентација за заинтересоване ученике, тематски родитељски састанци, индивидуално саветовање са разредним старешинама и стручном службом, отворена врата и сл.), али је уочено да ученици и родитељи и даље немају довољно експлицитних података, да су некада збуњени, да се на радионице одазива мањи број родитеља а да информације углавном неформално круже, што некада доводи до нејасноћа. Када је завршни испит у питању, постоје такође различите потешкоће са којима се суочавају ученици и њихови родитељи: који предмет изабрати, осим српског и

математике који су обавезни, када и како пријавити, може ли предмет да се мења и сл., иако су све те информације доступне на порталу Моја средња школа, Министарства просвете РС (mojasrednjjaskola.gov.rs). SWOT анализа је показала да дигиталне технологије нису у довољној мери искоришћене као ресурс (слабост), да се и доступни дигитални садржаји (као поменути портал) отежано користе и разумеју, а да, заправо, могу да представљају прилику у датом подручју. Снаге које су препознате: заинтересовани наставници и одређена популација родитеља, изузетно компетентна стручна служба, искусан менаџмент и организациона клима коју одликује отвореност ка иновацијама, стручном усавршавању и рефлексивној пракси. Као могуће претње су препознати: потенцијална недовољна заинтересованост родитеља и ученика, недовољне дигиталне компетенције, те слаба информисаност заинтересованих страна о активностима које школа спроводи непосредно и/или у дигиталној форми. Иако на сајту школе постоји кутак за родитеље фокусиран на тему професионалне оријентације где се налазе неке основне информације, мали је број родитеља који се на овај начин информише.

Због тога се у овом раду желе испитати потребе ученика и родитеља у вези са бољим информисањем поводом избора средње школе и завршног испита ученика, и предложити решења која би у електронском формату била доступна ученицима и родитељима.

1. СТРАТЕГИЈСКИ МЕНАѢМЕНТ – ПОЈАМ И ОСНОВНИ ПОСТУЛАТИ

1.1. Дефиниција и значај стратегијског менаѢмента

Стратегијски менаѢмент представља свеобухватан и системски процес који обухвата планирање, формулисање, имплементацију и континуирано праћење стратегија унутар организације, са циљем остваривања дугорочне конкурентске предности и одрживог развоја. Он се заснива на интеграцији различитих организационих функција и ресурса, као и на сталном прилагођавању променљивим унутрашњим и спољашњим факторима који утичу на функционисање организације (Машић, 2009, Ђуричин и сар., 2023).

Суштина стратегијског менаѢмента лежи у способностима руководства да не само реагује на промене у окружењу, већ да их и предвиди и обликује, чиме се осигурава дугорочна стабилност организације. Процес стратегијског управљања укључује више кључних компоненти: анализу унутрашњих ресурса и капацитета организације, идентификацију прилика и претњи у спољашњем окружењу, дефинисање јасне визије и мисије, постављање конкретних стратешких циљева и избор адекватних стратегијских опција. Овај процес омогућава организацији да усмери све своје активности ка остваривању постављених циљева и да ресурсе користи на најефикаснији начин (Марјановић и сар., 2018).

Значење стратегијског менаѢмента огледа се и у његовој улози као инструмента који повезује високо управљање и оперативне функције организације. На тај начин, стратегијски менаѢмент омогућава координацију и усаглашавање свих организационих јединица, обезбеђујући да све активности и процеси у организацији буду у складу са дефинисаном стратегијом. Ова координација је кључна за одржавање конкурентске позиције организације и њено прилагођавање променама у окружењу, било да је реч о економским, социјалним, технолошким или политичким факторима (Тучић и сар., 2007).

У контексту образовања, стратегијски менаѢмент добија посебан значај јер школе представљају непрофитне организације које, за разлику од комерцијалних предузећа, не теже материјалном профиту, већ развоју квалитета наставе, очувању угледа, успешности ученика и задовољству родитеља и заједнице. Управљање школом као организацијом подразумева доношење стратешких одлука које утичу на различите нивое функционања,

од педагошких активности до административних и организационих процеса. Стратешко планирање у школама укључује анализу образовних потреба, идентификацију кључних образовних циљева, планирање наставних програма и активности професионалне оријентације, као и интеграцију савремених информационо-комуникационих технологија у образовни процес (Кука, 2012).

Систематским приступом стратешком менаџменту, школе могу да унапреде своју организациону структуру, побољшају квалитет наставе, обезбеде бољу подршку ученицима у избору средње школе и професионалног пута, као и да осигурају дугорочну стабилност и препознатљивост у локалној заједници. На овај начин, стратегијски менаџмент у образовању постаје не само алат за унапређење ефикасности, већ и средство за стварање конкурентске предности, која се огледа у резултатима ученика, угледу школе и њеној способности да задовољи потребе ученика, родитеља и друштвене средине (Дамјановић, 2006).

Поред тога, стратегијски менаџмент омогућава школама да развију културу сталног унапређења, иновација и прилагођавања променама, што је посебно важно у окружењу које се динамично мења, укључујући и интеграцију дигиталних технологија и електронских платформи за каријерно информисање и подршку ученицима и родитељима у процесу избора средње школе. Овакав системски приступ омогућава да школе буду конкурентне не само у смислу резултата ученика, већ и у смислу квалитета организационог управљања и перцепције заједнице о вредности и значају школе (Кука, 2012).

1.2. Основни постулати и принципи стратегијског управљања

Основни постулати и принципи стратегијског менаџмента представљају темељ сваког системског управљања организацијом. Они обезбеђују континуитет у раду, доследност у доношењу одлука и усмереност организационих активности ка дугорочним циљевима. Истовремено, ови постулати омогућавају организацијама да се успешно прилагођавају динамичним и комплексним условима спољашњег окружења, што је посебно значајно у контексту образовних институција које функционишу у непрофитном сектору (Молнар, Матотек, 2014).

Системски приступ управљању

Системски приступ је један од основних постулата стратегијског менаџмента и подразумева посматрање организације као интегрисаног целокупног система. Уместо да се функције и процеси посматрају као изоловани, свака активност, одлука и ресурс требају бити усклађени са општим стратешким циљевима организације. Ово омогућава синергију између различитих организационих јединица, рационално коришћење ресурса и повећање ефикасности организације у целини (Жупљанин, 2016).

У школском контексту, системски приступ подразумева интеграцију наставног процеса, административних процедура, каријерног вођења, пројектних активности и комуникације са родитељима у један функционалан систем. На пример, успешна примена овог принципа може се видети када школа координише рад наставника, психолога и стручних сарадника приликом спровођења радионица професионалне оријентације. На тај начин свака активност подржава стратегијски циљ школе – побољшање успеха ученика на завршним испитима и избору средње школе која одговара њиховим интересовањима и потенцијалу.

Прилагођавање окружењу

Друга кључна карактеристика стратегијског менаџмента је способност организације да се прилагоди спољашњим и унутрашњим променама. Организације делују у сложеним, динамичним и често непредвидивим условима, који укључују економске, политичке, технолошке, правне и социјалне факторе. Стратешко управљање захтева континуирано праћење ових фактора, идентификацију могућности које се могу искористити и претњи које је неопходно минимизирати или елиминисати (Ђуричин, Јаношевић, 2009).

У образовним институцијама, прилагођавање окружењу значи, на пример, ажурирање наставних планова у складу са новим стандардима образовања, увођење дигиталних платформи за учење, као и креирање програма каријерног вођења који одговарају променљивим потребама ученика и захтевима средњих школа. Флексибилност у прилагођавању окружењу омогућава школама да остану релевантне и да обезбеде конкурентску предност у локалној заједници.

Дугорочна оријентација

Дугорочна оријентација је постулат који наглашава да стратегијске одлуке не могу бити усмерене искључиво на краткорочне резултате, већ да морају узимати у обзир дугорочни развој организације и изградњу одрживе конкурентске предности. У образовању, ово значи планирање програма, наставних метода и активности које ће утицати на успех школе и ученика у наредним годинама, као и очување угледа и позиције школе у локалној заједници (Марјановић и сар., 2018).

Пример дугорочне оријентације у школама може бити систематско увођење програма професионалне оријентације који ученицима омогућава боље разумевање својих интересовања и потенцијала, а родитељима пружа сигурност у вези са избором будуће средње школе. Дугорочна оријентација обезбеђује да школа не функционише само као место за непосредне резултате на тестовима, већ као институција која трајно унапређује компетенције и успех својих ученика.

Интеграција и координација

Принцип интеграције и координације наглашава потребу да све организационе јединице и нивои управљања буду усмерени ка заједничким стратешким циљевима. Без ефективне координације, ресурси се не користе оптимално, а организација ризикује да активности не доприносе остварењу стратешких циљева (Машић, 2009).

У школском контексту, интеграција се може остварити кроз међусекторску сарадњу – наставници, стручни сарадници, управни тим и родитељи морају бити усаглашени у планирању наставе, организацији радионица и активности професионалне оријентације. Координисан приступ осигурава да сви актери делују у складу са стратешким циљем – унапређењем образовног процеса и подршком успешности ученика.

Флексибилност

Флексибилност представља способност организације да брзо реагује на промене у окружењу, прилагођава процесе и развија нове стратегије у складу са променљивим условима. Овај постулат омогућава организацији да остане конкурентна и релевантна у сложеним и непредвидивим ситуацијама, као што су технолошке иновације, социјалне трансформације или законске измене (Кука, 2012).

У школама, флексибилност се манифестује кроз могућност прилагођавања наставних планова новим методама учења, коришћење дигиталних алата за интерактивно учење, као и прилагођавање програма професионалне оријентације потребама ученика и родитеља. Флексибилност је кључна за развој иновативних приступа у образовању и за одржавање конкурентске предности школе у локалној средини.

Мерење и праћење резултата

Континуирано мерење и праћење резултата представља један од најважнијих принципа стратегијског менаџмента. Праћење ефикасности стратегија омогућава евалуацију постигнутих резултата и правовремену корекцију стратегијских активности (Молнар, Матотек, 2014).

У образовним институцијама, мерење и праћење резултата може обухватати анализу успеха ученика на завршним испитима, анкетање родитеља о квалитету подршке, евалуацију наставних метода и процену ефикасности програма каријерног вођења. На основу ових података, школа може доносити стратешке одлуке о прилагођавању наставе, организацији додатних радионица или унапређењу комуникације са родитељима.

1.3. Значај примене принципа у образовању

Примена свих наведених постулата и принципа у образовним институцијама омогућава школама да постигну висок ниво организационе ефикасности, унапреде квалитет наставног процеса и подрже ученике у професионалном усмеравању. Систематско планирање, флексибилност, интеграција и мерење резултата стварају услове за дугорочни развој школе, очување њеног угледа и позиције у локалној заједници, као и постизање конкурентске предности у образовном окружењу (Damjanović, 2006; Марјановић, и сар., 2018).

2. СТРАТЕГИЈСКИ МЕНАЏМЕНТ У ОБРАЗОВАЊУ

2.1. Мисија и циљеви школе

Мисија и циљеви школе представљају централне елементе стратегијског менаџмента у непрофитним образовним институцијама, јер одређују правце развоја, усмеравају одлучивање и обезбеђују квалитет и одрживост образовног процеса. Мисија школе дефинише основну сврху постојања институције и представља етички и функционални оквир у коме се све активности школе реализују. Она обухвата вредности, принципе рада и друштвени допринос школе, као и начин на који школа жели да утиче на развој ученика и локалну заједницу (Дамјановић, 2006).

Мисија школе има вишеструку улогу у стратешком управљању непрофитним образовним институцијама, јер није само формални документ, већ суштински оквир који усмерава све организационе активности и процес доношења одлука. Она представља фундаментални водич за све актера у школи – од наставног особља, преко ученика, до родитеља и локалне заједнице – и омогућава да школа функционише у складу са својим етичким, образовним и друштвеним циљевима. Мисија школе се може посматрати кроз три кључне функције: оријентациону, мотивациону и комуникацијску, које заједно обезбеђују доследност, ефикасност и одрживост образовног процеса (Марјановић и ср., 2018).

Оријентациона функција

Оријентациона функција мисије школе подразумева да она представља основни стратешки компас који усмерава све одлуке, активности и ресурсе у складу са дефинисаним приоритетима. Јасно формулисана мисија прецизира етичке стандарде, образовне вредности и принципе рада, што омогућава да свака активност школе буде усклађена са дугорочним циљевима институције.

У пракси, ова функција се огледа у планирању наставних програма, креирању интерних правила, организацији професионалног развоја наставника и унапређењу наставних метода. Оријентациона функција омогућава управи школе да минимизира конфликте интерних интереса, јер сви актери имају јасну слику о томе шта је стратешки приоритет и која су етичка и образовна очекивања. Поред тога, она омогућава школама да идентификују кључне области развоја и ресурсе који су неопходни за постизање

високог квалитета образовања. На пример, у школама које имају мисију фокусирању на иновације и дигиталну наставу, оријентациона функција ће водити улагања у ИКТ инфраструктуру, обуку наставника и развој дигиталних наставних материјала (Дамјановић, 2006).

Мотивациона функција

Мотивациона функција мисије школе има за циљ да кроз јасно дефинисане вредности и сврху постојања школе мотивише све актере образовног процеса. За наставнике, мисија пружа оквир за професионални развој, потиче их на континуирано усавршавање наставних метода и примењивање иновативних приступа у настави. Наставници који разумеју и прихватају мисију школе показују већу ангажованост, креативност и преданост, што директно утиче на квалитет наставног процеса.

За ученике, мисија школе представља јасан оријентир у процесу учења, наглашавајући очекивања од њих, вредности које треба развијати, као и вештине и компетенције које се настоје остварити. Ово подстиче свест о сопственој одговорности за учење и лични развој, а такође промовише позитивне ставове према школи, наставницима и вршњацима. Мотивациона функција је кључна за формирање унутрашње мотивације ученика, која је дугорочно повезана са академским успехом, развојем критичког мишљења и спремношћу за даље образовање (Кука, 2012).

Комуникацијска функција

Комуникацијска функција мисије школе омогућава институцији да се адекватно позиционира унутар локалне заједнице и шире јавности. Јасно формулисана мисија пружа родитељима, партнерима, локалним институцијама и заинтересованим странама прецизан увид у вредности, циљеве и задатке школе. Ова функција је од кључног значаја за изградњу поверења, јер родитељи и заједница могу да виде да школа послује транспарентно, доследно и у складу са својом стратешком визијом.

Кроз комуникацијску функцију мисија помаже школи да гради партнерства, привлачи подршку и ресурсе, као и да развија социјалну одговорност. Уколико школа активно комуницира своје циљеве и вредности, она успоставља јасне стандарде сарадње са локалним институцијама, невладиним организацијама и другим школама, што доприноси јачању њеног утицаја и видљивости у заједници. Ова функција је посебно значајна у непрофитним образовним организацијама, где је учешће локалне заједнице и

подршка родитеља суштински елемент успешног функционисања школе (Дамјановић, 2006).

Ове функције чине мисију једним од најважнијих алата стратегијског менаџмента у непрофитним школским организацијама, јер омогућавају да школа функционише као интегрисана, ефикасна и друштвено одговорна институција.

Поред мисије, циљеви школе представљају конкретан и мерљив израз мисије институције, јер обезбеђују јасне смернице за стратешко планирање, доношење одлука и организацију свих образовних и управљачких активности. Док мисија дефинише сврху постојања школе и вредности које се промовишу, циљеви представљају конкретне исходе које школа настоји да постигне у краткорочном, средњорочном и дугорочном периоду. Они се карактеришу као специфични, реалистични и мерљиви, што омогућава евалуацију ефикасности наставног процеса и целокупног функционисања школе (Дамјановић, 2006).

Циљеви школе могу се систематски класификовати на више међусобно повезаних нивоа, који обухватају образовне, социјалне, организационе и циљеве у области каријерног вођења и професионалне оријентације. Ова класификација омогућава свеобухватан приступ управљању школом и интеграцију свих аспеката рада у оквиру стратешког менаџмента.

Образовни циљеви

Образовни циљеви представљају срж деловања сваке школе и фокусирани су на унапређење наставног процеса, постизање високих академских стандарда и развој компетенција ученика. Ови циљеви обухватају не само стечено знање већ и развој вештина критичког и креативног размишљања, технолошке писмености, способности тимског рада и међупредметних компетенција.

Праћење остварености образовних циљева захтева континуирано коришћење различитих индикатора, као што су резултати ученика на тестовима, учешће на такмичењима и олимпијадама, квалитет наставних програма, као и степен развијености компетенција које ученици примењују у пракси (Остојић ни сар, 2013). Ови показатељи омогућавају наставницима и управи школе да идентификују снаге и слабости образовног процеса и да развијају интервенције за унапређење квалитета наставе.

Социјални циљеви

Социјални циљеви школа имају за циљ формирање одговорних, етичких и солидарних грађана, спремних да активно учествују у друштву. Они укључују развој социјалних, културних и етичких компетенција код ученика, као и способност самосталног и тимског деловања у различитим социјалним контекстима.

Примери активности усмерених ка остваривању социјалних циљева укључују организацију хуманитарних акција, еколошких пројеката, културних догађаја и волонтерских програма у локалној заједници. Поред тога, социјални циљеви подстичу ученике на развој свести о грађанској одговорности, толеранцији, међусобном поштовању и изградњи позитивних међуљудских односа. Ови циљеви су суштински за интеграцију школе у локалну заједницу и изградњу поверења родитеља, што је кључно за непрофитне организације у образовању.

Организациони циљеви

Организациони циљеви односе се на унапређење интерних процеса, ефикасно управљање људским и материјалним ресурсима, интеграцију иновација и информационо-комуникационих технологија (ИКТ) у свакодневни рад школе. Они имају за циљ да школа функционише као интегрисан, компактан и ефикасан систем, у којем све организационе јединице делују у складу са стратешким плановима и приоритетима (Вагарић, 2010).

Конкретни примери организационих циљева укључују унапређење система евиденције ученика, оптимизацију распореда наставе, развој интерних процедуре за управљање наставним и административним процесима, као и примену софтверских решења за праћење перформанси наставника и ученика. Ови циљеви обезбеђују ефикасност и транспарентност рада школе, као и брзо реаговање на промене у образовном окружењу.

Циљеви у области каријерног вођења и професионалне оријентације

Школе, у оквиру стратешког менаџмента, постављају и циљеве који се односе на развој програма каријерног вођења и професионалне оријентације. Ови циљеви омогућавају ученицима да доносе информисане одлуке о свом будућем образовном и професионалном путу, смањујући стрес и неизвесност при избору средњих школа или занимања.

Примери активности укључују организацију радионица, саветовалишта, каријерних сајмова и коришћење дигиталних платформи које пружају информације о занимањима, условима уписа и могућностима за развој каријере. Праћење успешности ових циљева може се реализовати анализом броја ученика који остварују упис у жељене школе, њиховим задовољством каријерним саветовањем и ангажовањем у допунским активностима (Павловић и сар., 2020).

Дугорочна оријентација ка квалитету образовања

Један од најважнијих аспеката циљева школе је усмереност на дугорочни развој и квалитет образовања, а не на краткорочне резултате или профит. Стратегијски менаџмент у овом контексту омогућава да све активности буду усклађене са постављеним стандардима квалитета и да се резултати мере кроз више индикатора:

- академски успех ученика;
- развој компетенција и вештина;
- задовољство ученика, наставника и родитеља;
- ангажовање наставника и особља;
- допринос локалној заједници.

Тако се обезбеђује да школа не само да остварује своје краткорочне циљеве већ и да континуирано унапређује образовни процес, развија компетентне и одговорне грађане и остварује одрживу конкурентску предност у образовном окружењу (Damjanović, 2006).

Један од кључних аспеката мисије и циљева школа је усмереност ка дугорочном развоју и квалитету образовања, уместо на краткорочну профитабилност. Стратешки менаџмент у овом контексту омогућава да све активности школе буду усклађене са постављеним стандардима квалитета, при чему се резултати мере кроз више индикатора: академске успехе, развој компетенција, задовољство ученика и родитеља, ангажовање наставника и допринос локалној заједници.

2.2. Развој и имплементација образовних стратегија

Развој и имплементација образовних стратегија представљају један од најважнијих елемената стратегијског менаџмента у школским институцијама, јер омогућавају систематско и планирано усмеравање свих организационих активности ка

остваривању дугорочних образовних, социјалних и организационих циљева. Образовне стратегије се базирају на јасно дефинисаној визији и мисији школе, које представљају основне смернице за усмеравање развојних процеса, али и за одржавање стабилности и препознатљивости институције у локалној заједници и ширем образовном окружењу (Дамјановић, 2006; Кука, 2012).

Процес развоја стратегије подразумева систематичну анализу, идентификацију приоритетних циљева и расподелу потребних ресурса како би се обезбедила успешна реализација стратегијских задатака. У оквиру дијагностичке фазе, школа спроводи свеобухватну процену унутрашњих капацитета, која обухвата компетенције наставног особља, квалитет наставних планова и програма, расположивост наставних материјала, технолошке ресурсе и инфраструктуру, као и административне и организационе структуре. Поред тога, врши се анализа спољашњег окружења, која укључује факторе као што су образовне политике, законски оквир, демографске карактеристике ученика, потребе локалне заједнице, конкуренција других образовних институција, као и социјални и економски контекст у коме школа функционише. Свеобухватна анализа омогућава идентификацију могућности и претњи, што је кључно за дефинисање реалних и достижних циљева (Марјановић и сар., 2018).

Након обављене анализе, школа формулише стратегијске циљеве који се односе на различите аспекте њеног функционисања. Ови циљеви могу обухватати унапређење квалитета наставног процеса, професионални развој наставника, примену савремених наставних метода и иновација, увођење информационо-комуникационих технологија, као и развој програма каријерног вођења и професионалне оријентације за ученике. Важно је да циљеви буду јасно дефинисани, мерљиви, оствариви и прилагодљиви, како би школа могла да прати напредак и врши правовремену ревизију стратегија у складу са променама у околини (Остојић и сар., 2013).

Имплементација стратегије обухвата конкретне активности које доводе до остваривања постављених циљева. У школама, ово подразумева увођење нових наставних метода, организовање додатних радионица, развој пројектно оријентисаних наставних јединица, креирање електронских платформи за подршку каријерном информисању, као и бољу координацију рада наставника и административног особља путем информационо-комуникационих технологија. На овај начин се омогућава персонализованији приступ ученицима, праћење њиховог академског напретка и лакше

информисање родитеља о образовним активностима и достигнућима (Молнар, Матотек, 2014).

Континуирано праћење и евалуација образовних стратегија је незаобилазан део овог процеса. Пракса показује да ефикасна стратегија захтева редовну проверу резултата, анализу успешности имплементираних активности, идентификацију недостатака и правовремено кориговање планова. Методе праћења могу обухватати анализу академских резултата, анкетања ученика, наставника и родитеља, као и коришћење података о присуству, укључености у активности и ангажовању у школским пројектима. На тај начин се обезбеђује да стратегија остаје релевантна, ефективна и усмерена на дугорочни развој школе (Павловић и сар., 2020).

Развој и имплементација образовних стратегија омогућавају школама да:

- Систематски планирају рад: Активности су усклађене са дугорочним циљевима и стратешким приоритетима.
- Интегришу иновације: Савремене наставне методе и технологије се укључују у образовни процес, повећавајући његову ефикасност и атрактивност.
- Подрже професионални развој: Наставници имају јасну стратегију усавршавања и унапређења компетенција.
- Ојачају положај школе у заједници: Прозирност и систематичан рад повећавају поверење родитеља и локалне заједнице.
- Осигурају дугорочну конкурентску предност: Школа постаје препознатљива по квалитету наставе и успешности ученика, што је критично за привлачење нових ученика и одржавање високих стандарда (Дамјановић, 2006; Жупљанин, 2016).

Можемо закључити да развој и имплементација образовних стратегија представљају комплексан, али неопходан процес у свакој школи која жели да остане конкурентна, ефикасна и релевантна у динамичном образовном окружењу. Он обезбеђује систематичан приступ свим образовним и управљачким активностима, интегрише иновације и технологију, подржава развој ученика и наставника и доприноси дугорочном одрживом развоју институције.

2.3. Иновације и информационо-комуникационе технологије као алати стратешког управљања

У савременом образовању, иновације и информационо-комуникационе технологије (ИКТ) заузимају централно место као кључни алати стратегијског менаџмента. Њихова улога није ограничена само на технолошку подршку, већ представљају суштински елемент у процесу доношења одлука, планирања и праћења образовних циљева. Интеграција иновација и ИКТ у стратешко планирање омогућава школама да повећају ефикасност управљања, побољшају наставни процес, олакшају комуникацију са ученицима и родитељима, и обезбеде дугорочну конкурентску предност у образовном окружењу (Вагарић, 2010).

Примена иновација у школама подразумева систематску ревизију наставних метода, увођење савремених дигиталних алата и програма, као и креирање нових, креативних приступа образовању. Такви приступи омогућавају персонализованости и интерактивности процес учења, у коме наставници могу прилагодити садржаје, наставне активности и оцене способности сваког ученика. На пример, коришћење интерактивних дигиталних материјала, виртуелних лабораторија, едукативних платформи и онлајн тестова омогућава наставницима да прецизно прате напредак ученика, идентификују области у којима је потребна додатна подршка и креирају прилагођене наставне планове (Марјановић и сар., 2018). Ово не само да подиже квалитет наставног процеса, већ и стимулише развој критичког размишљања, креативности и технолошке писмености код ученика, што је данас један од кључних предуслова за успешан развој младих у динамичном друштвеном и професионалном окружењу.

Информационо-комуникационе технологије представљају основни алат за систематизацију, обраду и анализу података у школама. Школе могу користити електронске базе података о ученицима, наставницима, наставним активностима и резултатима учења како би обезбедиле бољу контролу и транспарентност у процесу управљања. Такви системи омогућавају ефикасно вођење евиденције присуства, праћење напретка ученика, управљање наставним пројектима, расподелу ресурса и координацију наставника. У контексту каријерног вођења, ИКТ омогућавају приступ електронским платформама за професионалну оријентацију, кроз које ученици могу да се информишу о различитим занимањима, условима уписа у средње школе и програмима наставе, чиме

се процес избора будуће професионалне каријере олакшава и чини транспарентним (Остојић и сар., 2013).

Иновације и ИКТ такође унапређују управљачке процесе у школама. Применом софтверских система за евиденцију, анализу и извештавање, руководиоци могу доносити информисане и правовремене одлуке, ефикасно планирати активности и оптимизовати расподелу ресурса. Ови алати смањују оперативне трошкове, повећавају организациону ефикасност и осигуравају да све организационе јединице раде у складу са дефинисаним стратешким циљевима (Вагарић, 2010).

Стратегијски менаџмент уз подршку иновација и ИКТ омогућава школама и да остваре конкурентску предност у образовном окружењу. Школа која успешно интегрише савремене технологије и иновације у свој рад постаје видљивија и препознатљивија у локалној заједници, привлачи више ученика, а истовремено подиже квалитет наставе и задовољство родитеља. Примењене технологије омогућавају школама да креирају програме који одговарају индивидуалним потребама ученика, дају повратне информације о напретку, и обезбеде подршку у развоју каријере, што у великој мери умањује стрес и несигурност код ученика и родитеља приликом избора будућег занимања (Остојић и сар., 2013).

Континуирано унапређење кроз примену иновација и ИКТ омогућава школама да прате трендове у образовању, анализирају ефикасност својих стратегија и развијају нове иницијативе. Подаци добијени кроз дигиталне платформе и алате за праћење резултата могу се користити за ревизију стратeгијских планова, унапређење наставних програма и усмерење активности на постизање високих стандарда квалитета образовања (Молнар, Матотек, 2014).

Интеграција иновација и информационо-комуникационих технологија у стратегијско управљање у школама представља темељ модерног образовања. Она омогућава:

- персонализованији приступ ученицима и њиховим потребама;
- ефикасну комуникацију и транспарентност према родитељима и заједници;
- боље планирање, организацију и координацију рада наставника и управе;
- континуирано праћење и евалуацију квалитета наставе и образовних програма;

- одржив развој школе и постизање дугорочне конкурентске предности у образовном окружењу (Вагарић, 2010).

На тај начин, ИКТ и иновације нису само додатни елементи у раду школа, већ представљају интегрални део стратегијског менаџмента, неопходан за модерно, ефикасно и конкурентно образовање које одговара захтевима 21. века.

3. ФАКТОРИ ОД КОЈИХ ЗАВИСИ ИЗБОР ЗАНИМАЊА УЧЕНИКА

Процес избора занимања има више слојева. Први слој се односи на индивидуалне факторе, као што су лични интереси, таленти, когнитивне и социјалне способности, самопоуздање и мотивација. Ученици који добро разумеју своје снаге и склоности имају већу вероватноћу да донесу избор који ће их дугорочно испуњавати и омогућити професионални успех. Други слој укључује образовне факторе, укључујући доступне школе, образовне профиле, наставне програме и могућности за развој специфичних компетенција и вештина. Правилно информисани ученици могу да одаберу професију која је усклађена са њиховим интересовањима, али и реалним могућностима образовног система.

Трећи слој односи се на социјалне и економске факторе који такође значајно утичу на избор занимања. Ови фактори обухватају ставове и очекивања родитеља, вршњака и наставника, друштвене норме, као и економске услове породице и локалне заједнице. Ученици често доносе одлуке које одражавају компромис између личних интересовања и друштвених очекивања, што може бити додатно ојачано тенденцијама на тржишту рада, као што су потражња за одређеним професијама или економска стабилност конкретних занимања.

3.1. Лични интереси и способности ученика

Лични интереси и способности представљају један од најзначајнијих фактора који утичу на избор будуће професије, јер директно обликују мотивацију, ангажовање и дугорочни професионални успех ученика. Ученици чије одлуке о каријери одговарају њиховим природним склоностима и афинитетима показују већу упорност, креативност, задовољство у раду и већи ниво иновативности у области којој се посвећују. На овај

начин, лични интереси и способности не само да подстичу академски успех већ и олакшавају каснију професионалну адаптацију и развој, јер омогућавају ученику да свој рад перципира као смислен и усклађен са својим афинитетима (Павловић и сар., 2020).

Способности ученика обухватају различите домене. Когнитивне способности укључују аналитичко и критичко размишљање, логичко закључивање, техничке и практичне компетенције, као и способност решавања комплексних проблема. Ове способности су кључне за успешну примену стечених знања у практичним ситуацијама и за наставни и професионални развој. Социјалне и емоционалне способности обухватају комуникацијске вештине, сарадњу у групи, емпатију, лидерске способности и способност ефикасног управљања конфликтима. Ове компетенције су посебно важне у савременим радним окружењима која захтевају тимски рад и међусобну комуникацију (Павловић и сар., 2020).

Лични интереси ученика такође имају кључну улогу у формирању мотивације. Интересовања се развијају кроз лична искуства, школске активности, хобије, али и интеракцију са вршњацима, наставницима и ширим друштвеним окружењем. Професионална оријентација помаже ученицима да систематски испитају ова интересовања, да их упореде са различитим занимањима и да препознају професије у којима могу остварити свој потенцијал. На тај начин ученици не само да бирају професије које их занимају, већ и оне које су у складу са њиховим личним и интелектуалним могућностима, што повећава дугорочну професионалну стабилност и задовољство радом (Павловић и сар., 2020).

Још један важан аспект је да се лични интереси и способности не посматрају као фиксне категорије, већ као динамични фактори који се развијају током адолесценције и раног одрастања. Професионална оријентација пружа алате и активности за континуирано истраживање и ревизију сопствених афинитета и способности, омогућавајући ученику да прилагоди свој образовни и професионални план променама у личним интересима, образовним могућностима и захтевима тржишта рада (Остојић и сар., 2013).

3.2. Образовни профили и понуда школа

Образовни профили и понуда школа представљају други кључни фактор који значајно утиче на избор будуће професије ученика. Док лични интереси и способности

формирају мотивациону и потенцијалну основу за избор каријере, доступност одговарајућих образовних програма и профила утиче на реализацију тих афинитета и на могућности практичног остварења професионалних циљева. Школски систем, кроз структуру својих програма и образовних профила, омогућава ученицима да развију специфичне компетенције, стекну релевантна знања и практична искуства, као и да се припреме за потребе савременог тржишта рада и високошколско образовање (Павловић и сар., 2020).

Образовни профили се могу категорисати у више типова, у зависности од оријентације школе и њеног програма:

- Општи профили – фокусирани на широку академску припрему и развој основних когнитивних компетенција. Ови профили омогућавају ученицима флексибилност у избору будуће професије и наставка школовања, јер пружају основу за упис на различите високошколске и факултативне програме.
- Стручни профили – усмерени на развој практичних знања и вештина у специфичним областима (техничке, економске, медицинске, угоститељске и др.). Ови профили омогућавају ученицима да стекну стручне квалификације које им директно отварају могућности запослења након завршетка школе.
- Специфични или усмерени програми – намењени ученицима са јасно дефинисаним интересовањима и циљевима, који комбинују теоријску наставу са практичним радом, пројектним задацима и стручним праксама. Ови профили омогућавају дубље усавршавање у конкретној области и развој конкурентских предности на тржишту рада (Остојић и сар., 2013).

При избору школе и образовног профила, ученици и њихови родитељи морају размотрити више критеријума:

- Услове уписа и минималне критеријуме – оцене, тестове знања, пријемне испите или интерне конкурсе који одређују доступност појединих профила ученицима. Ови критеријуми могу утицати на реалност избора и могућност уписа у жељену школу.
- Програмске садржаје и могућности практичног рада – школе које нуде обогаћене наставне планове са лабораторијским, практичним и пројектним активностима омогућавају ученицима да примене теоријско знање у пракси, стекну професионалне компетенције и развију вештине решавања конкретних проблема.

- Могућности наставака школовања и специјализације – одабир образовног профила треба да буде усклађен са дугорочним образовним и каријерним циљевима ученика. Школе које нуде јасне путеве за наставак студија, специјализације или стручне сертификације повећавају шансе ученика да постигну професионални успех и персонализовани развој (Павловић и сар., 2020).

Разноврсна и квалитетна понуда школа омогућава већу персонализацију избора, јер ученици могу да повежу сопствене способности и интересовања са конкретним образовним и професионалним опцијама. Школе које нуде широк спектар профила и програма такође омогућавају ученицима да у процесу образовања испробају различите области, идентификују своје афинитете и донесу информисане одлуке о каријери. С друге стране, ограничена понуда или недостатак усмерених програма може значајно утицати на избор занимања, приморавајући ученике да прилагоде своје жеље реалним могућностима, што може довести до смањене мотивације и потенцијалне фрустрације (Остојић и сар., 2013).

Још један важан аспект образовних профила и понуде школа јесте њихова усклађеност са развојем компетенција тражених на тржишту рада. Савремено образовање не може се ограничити само на преношење теоријског знања, већ мора омогућити развој трансверзалних компетенција, као што су критичко размишљање, решавање проблема, дигитална писменост, комуникација и тимски рад. Ученици који имају приступ програмима који интегришу ове компетенције имају веће шансе да буду конкурентни на тржишту рада и да лакше остваре каријерне циљеве (Марјановић и сар., 2018).

Образовни профили и понуда школа представљају кључни фактор који омогућава ученицима да своје интересовање и способности преточе у конкретне професионалне могућности. Квалитетна, разноврсна и добро структурисана понуда школа омогућава информисан и реалистичан избор каријере, развој компетенција у складу са савременим потребама друштва и трајну мотивацију за учење и професионални развој.

3.3. Улога породице, школе и друштвене средине у избору занимања

Породица, школа и шира друштвена средина играју кључну улогу у обликовању ставова, мотивације и каријерних амбиција ученика. Све три компоненте делују у интеракцији, пружајући подршку, информације, смернице и друштвене норме које обликују избор професионалног пута (Жупљанин, 2016).

Породица представља први и најзначајнији социјални контекст у којем ученик развија самосвест о сопственим способностима, интересовањима, вредностима и личним склоностима. Она обликује темељне ставове према раду, образовању и професионалној каријери, а њен утицај може бити како директан, тако и индиректан, кроз културне, емоционалне и економске аспекте (Жупљанин, 2016).

Преношење очекивања и вредности је један од најјачих канала породичног утицаја. Родитељи често формирају слику о професијама на основу сопственог образовања, професионалног искуства и друштвеног положаја. Таква очекивања могу бити мотивишућа када су у складу са интересовањима ученика, али и ограничавајућа ако се ученику намећу професионални путеви који нису у складу са његовим склоностима. На пример, деца родитеља са традиционално „престижним“ занимањима могу бити под притиском да одаберу професије које се сматрају високо цењеним у друштву, чак и ако им лична интересовања усмеравају пажњу на потпуно другу област (Жупљанин, 2016).

Емоционална подршка и мотивација представљају другу кључну компоненту утицаја породице. Позитивно породично окружење, у коме се охрабрује испробавање различитих активности, развој хобија и учешће у ваншколским програмима, омогућава ученицима да развију самопоуздање и независност у доношењу одлука. Психолошка подршка, похвале и конструктивна критика доприносе повећању мотивације за учење и активном учествовању у професионалном и личном развоју (Павловић и сар., 2020).

Обезбеђивање ресурса је практичан аспект породичног утицаја. Финансијска могућност породице да обезбеди школовање, додатне курсеве, литературу, учешће на такмичењима и ваннаставним активностима директно утиче на шансе ученика да истражи своја интересовања и стекне релевантна знања и вештине. Деца из породица са већим економским ресурсима обично имају шире могућности избора и приступ квалитетнијим образовним и професионалним искуствима, што се показује као значајна детерминанта дугорочног професионалног успеха (Марјановић и сар., 2018).

Модели понашања које пружају родитељи и блиски чланови породице такође имају дубок утицај. Ученици посматрају радне навике, став према раду и образовању, одговорност и етичке стандарде својих родитеља и кроз овај процес формирају своје представе о томе које професије и каријерни путеви су пожељни или доступни. Ови модели служе као „жива демонстрација“ како функционише радни свет и шта се очекује од професионалца у друштву (Жупљанин, 2016).

Школа представља једну од кључних институција у систему професионалне оријентације, јер обезбеђује формалну структуру у којој ученици стичу знања, вештине и ресурсе неопходне за информисано доношење одлука о будућој каријери. Улога школе и наставника у овом процесу има вишеструки карактер: едукативни, информативни, менторски и развојни. Наставници, педагошки и психолошки саветници, као и стручни сарадници, делују као посредници између образовног система и реалног тржишта рада, пружајући ученицима подршку у свим фазама каријерног развоја (Павловић и сар., 2020).

Пружање информација и ресурса представља основну функцију школе у професионалном вођењу. Наставници и професионални саветници обезбеђују свеобухватне и проверене информације о образовним профилима, условима рада, могућностима наставка школовања и перспективама запошљавања у различитим секторима. Савремени приступи укључују употребу дигиталних платформи за истраживање занимања, онлајн базе података о професијама, интерактивне радионице, посете компанијама и индустријским центрима, као и семинаре са представницима различитих професија. Овај информативни аспект омогућава ученицима да донесу рационалне одлуке засноване на чињеницама, смањујући ризик од погрешног избора занимања (Остојић и сар., 2013).

Дијагностика способности и интересовања је друга важна функција школе у професионалном саветовању. Спровођење систематских процена, као што су тестови способности, личносни и каријерни упитници, индивидуални интервјуи и анкете, омогућава идентификовање јачих и слабијих страна ученика, њихових талената, склоности и интересовања. На основу резултата дијагностике наставници и стручни сарадници могу пружити персонализоване препоруке, повезујући индивидуалне потенцијале ученика са конкретним образовним профилима и професијама које одговарају њиховим компетенцијама (Павловић и сар., 2020).

Развој кључних компетенција представља трећи сегмент улоге школе. Наставници у оквиру наставног процеса и ваннаставних активности активно развијају код ученика организационе вештине, способност тимског рада, комуникационе способности, критичко размишљање, самосталност и одговорност. Ове компетенције су од суштинског значаја за успешан професионални развој и за способност ученика да се адаптирају динамичном тржишту рада. Школа, кроз групне пројекте, практичне активности, симулације реалних радних ситуација и учешће у ваншколским програмима, пружа могућност ученицима да примењују теоретска знања у конкретним контекстима, што их припрема за будуће професионалне изазове (Павловић и сар., 2020).

Менторство и саветовање чине четврту кључну димензију улоге школе. Професионални саветници и наставници омогућавају ученицима да размотре све релевантне опције, процене предности и недостатке различитих професионалних и образовних путева и донесу одлуке које су у складу са личним интересовањима, способностима и вредностима, али и са захтевима тржишта рада. Овај процес подршке подразумева сталну интеракцију између ученика и наставника, континуирано праћење развоја каријере, као и саветовање у случају промена интересовања или потребе за додатним образовним активностима.

Широка друштвена средина представља комплексни контекст који значајно обликује процес избора занимања код ученика. Овај контекст обухвата културне, социјалне, економске и медијске факторе који утичу на перцепцију професија, очекивања друштва и доступне могућности за каријеру. Разумевање ових утицаја је од суштинског значаја за професионалну оријентацију, јер омогућава наставницима, стручним саветницима и породици да пруже адекватну подршку ученицима у доношењу информисаних одлука (Марјановић и сар., 2018; Жуљанин, 2016).

Културни стереотипи и традиције представљају снажан фактор који обликује очекивања о одређеним професијама. У различитим друштвима, поједине професије могу бити високо цењене због историјског, економског или друштвеног значаја, док друге професије могу бити занемарене или сматране „неприкладним“ за одређени пол. На пример, традиционално је у неким културама више прихватљиво да мушкарци бирају техничке или инжењерске професије, док се од жена очекује да се опредељују за педагошке или здравствене области. Ови културни оквири често делују индиректно, кроз

норме, вредности и родне улоге, утичући на мотивацију и уверења ученика о сопственим професионалним могућностима.

Вршњачки утицај је такође значајан, јер мишљења и избори вршњака могу подстицати или ограничавати професионалне тежње ученика. Ученици често према вршњацима обликују критеријуме успешности, престижности и социјалног прихватања, што може водити ка избору занимања која су „популарна“ или у складу са групним стандардима. Овај вид социјалног утицаја може имати позитиван ефекат када мотивише ученике да теже високим стандардима, али и негативан ако доводи до конформистичког избора професије без уважавања личних интереса.

Локални и регионални фактори дефинишу стварне могућности за каријерни развој. Доступност образовних институција, квалитет инфраструктуре, економски развој региона и могућности запошљавања у локалној заједници одређују које професионалне опције су практично доступне ученицима. На пример, у мање развијеним областима ученици могу бити ограничени у избору образовних профила или професија које захтевају специјализоване школе и дугорочне инвестирање, што потенцијално утиче на миграцију младих и избор занимања са већом перспективом запошљавања.

Медији, дигиталне платформе и технологије такође обликују представу о професијама и тржишту рада. Презентација професија у телевизијским емисијама, на друштвеним мрежама или кроз дигиталне алате за професионалну оријентацију утиче на перцепцију престижности, изазовности и вредности различитих занимања. Дигитални садржаји могу мотивисати ученике да истраже нове и неконвенционалне професионалне путеве, али могу и створити нереалне очекивања о потребним компетенцијама и условима рада (Марјановић и сар., 2018; Жуљанин, 2016)..

Друштвена средина делује као контекстуални оквир у коме ученик доноси своје каријерне одлуке. Школе, наставници и саветници морају имати свест о овим факторима како би ефикасно пружили смернице, саветовање и подршку, омогућавајући ученицима да направе избор који је усклађен са њиховим личним потенцијалима, интересовањима и реалним могућностима на тржишту рада. Разумевање културних и друштвених утицаја такође доприноси промоцији равноправности, социјалне инклузије и свести о важности професионалног развоја као дела ширег друштвеног и економског контекста (Марјановић и сар., 2018; Жуљанин, 2016).

4. ПРОФЕСИОНАЛНА ОРИЈЕНТАЦИЈА – ПОЈАМ И ЗНАЧАЈ

4.1. Дефиниција и концепт професионалне оријентације

Професионална оријентација представља систематски, свесно организован процес усмеравања и подршке ученицима у избору образовног и професионалног пута, с циљем да се њихова лична интересовања, способности, вредности и потенцијали ускладе са реалним могућностима на тржишту рада и у оквиру образовног система. У савременом образовању, професионална оријентација има кључну улогу у развоју компетентних и самосвесних младих људи, јер пружа основу за доношење информисаних одлука, минимизира ризик од погрешних избора и промовише дугорочни лични и професионални развој (Павловић и сар., 2020).

Концепт професионалне оријентације обухвата више међусобно повезаних димензија, које се могу посматрати кроз информациони, дијагностички, развојни и одлучујући аспект:

Информациона димензија професионалне оријентације има за циљ да ученицима обезбеди систематске, проверене и релевантне податке о професијама, образовним програмима и тржишту рада. Ова димензија је основ за доношење информисаних одлука јер пружа свеобухватну слику о постојећим могућностима и захтевима професионалних стаза.

У оквиру информационе димензије, ученицима се представљају следећи подаци:

- Опис послова и професија – специфичности задатака, радних обавеза, потребних компетенција и професионалних стандарда.
- Услови рада и радна околина – радно време, физички и психички захтеви, могућности за рад у државним и приватним секторима.
- Потребне квалификације и образовни путеви – објашњење образовних програма, курсева, сертификата и специјализација.
- Перспективе каријере и могућности напредовања – информације о трајекторији професионалног раста, просечној заради и потенцијалним позицијама на тржишту рада.
- Онлајн ресурси и дигиталне платформе – едукативне базе, интерактивне платформе, портали за каријерно вођење, виртуелни сајмови занимања.

Информациона димензија је кључна јер омогућава ученицима да развију реалистичан и објективан поглед на каријерне опције, чиме се смањује ризик од погрешних избора заснованих на ограниченим личним искуствима, стереотипима или недовољним информацијама (Павловић и сар., 2020).

Дијагностичка димензија омогућава систематску процену индивидуалних способности, интересовања, личних вредности и потенцијала ученика. Основни циљ ове димензије је да се идентификују снаге и слабости ученика како би се прецизније усмериле њихове каријерне трајекторије. Методе које се користе у дијагностици обухватају:

- Психолошка тестирања – мерење интелектуалних способности, когнитивних вештина и специфичних талената.
- Личностни и каријерни упитници – процена мотивације, интересовања, вредности и склоности ученика према одређеним врстама послова.
- Индивидуални интервјуи и консултације – директна интеракција са ученицима ради дубљег разумевања њихових циљева и очекивања.
- Анкете и самопроцене – омогућавају ученицима да идентификују своје преференције и самоперцепцију способности.

Дијагностика омогућава персонализован приступ, јер се на основу резултата могу креирати индивидуални планови развоја и каријерне трајекторије. Такође, дијагностичка димензија је основ за прилагођавање наставних програма и саветодавних активности специфичним потребама сваког ученика, што значајно повећава вероватноћу успешне интеграције у образовни и професионални контекст (Павловић и сар., 2020).

Развојна димензија усмерена је на подршку ученицима у стицању и развоју кључних личних и професионалних компетенција, које су неопходне за успешну каријеру у савременом друштву. Она подразумева активности и интервенције које стимулишу:

- Комуникационе вештине – ефикасно усмено и писано изражавање, аргументовање и презентација идеја.
- Критичко и креативно размишљање – способност анализе информација, решавања проблема и генерисања иновативних решења.

- Самопоуздање и самосвест – развој личне сигурности у доношењу одлука и самосталности у планирању каријере.
- Тимски рад и социјалне компетенције – сарадња, емпатија и међусобна подршка у групним пројектима.
- Вештине доношења одлука – процена ризика, разматрање опција и планирање краткорочних и дугорочних циљева.

Развојна димензија омогућава ученицима да активно учествују у обликовању свог образовног пута, да креирају реалне индивидуалне планове каријере и да се прилагођавају динамичним променама на тржишту рада. У савременом контексту, где су промене брзе и често непредвидиве, ова димензија обезбеђује флексибилност, адаптабилност и конкурентност ученика (Остојић и сар., 2013).

Подршка у доношењу одлука је четврта димензија професионалне оријентације и односи се на активну подршку ученицима у процесу доношења образовних и професионалних одлука. Ова подршка подразумева:

- Примена резултата дијагностике – коришћење информација о способности, интересовањима и вредностима ученика као основе за препоруке.
- Интерпретација тржишта рада и образовних могућности – помоћ у разумијевању економских трендова, услова рада и развојних перспектива.
- Планирање индивидуалних трајекторија – креирање конкретних корака, временских оквира и ресурса за остваривање образовних и професионалних циљева.
- Развој способности критичке процене – помоћ ученицима да анализирају предности и мане сваке опције, да предвиде последице и донесу одлуке које су одрживе у дугорочном смислу.

Ова димензија омогућава ученицима да доносе одлуке на основу објективних података, личних потенцијала и реалних могућности, што повећава вероватноћу успешне каријере и задовољства избором, а смањује ризик од непотребних преусмеравања или незадовољства у професионалном развоју (Павловић и сар., 2020).

Све четири димензије професионалне оријентације чине интегрисани и координирани систем подршке ученицима. Комбинација информационе, дијагностичке, развојне и подршке у доношењу одлука омогућава да оријентација буде

персонализована, заснована на доказима, прилагођена савременим друштвеним и економским условима и усмерена ка дугорочном успеху ученика, што је кључно за развој компетентне и самосвесне радне снаге (Павловић и сар., 2020; Остојић и сар., 2013).

4.2. Каријерно информисање као значајан елемент професионалне оријентације

Каријерно информисање представља један од кључних елемената у процесу професионалне оријентације и каријерног вођења, јер омогућава систематско прикупљање, анализу и преношење релевантних података о различитим аспектима професија, тржишта рада и образовних могућности. Овај процес укључује обезбеђивање информација о структури и садржају образовних програма, специфичним условима рада, неопходним компетенцијама и вештинама за одређене професије, као и о економским, социјалним и културним факторима који могу утицати на каријерни развој. Каријерно информисање је стога више од пуке размене података – оно представља стратешки механизам који омогућава ученицима да донесу рационалне, одрживе и дугорочно оправдане одлуке о свом професионалном путу (Амудсон, и сар., 2010).

Каријерно информисање представља интегрални део професионалне оријентације, који омогућава ученицима да развију систематско и критичко разумевање својих опција, да упореде личне потенцијале са захтевима професија и да планирају каријеру у складу са индивидуалним и друштвеним потребама. Без квалитетног каријерног информисања, избор занимања би био заснован претежно на стереотипима, непотпуним информацијама или спољним притисцима, што значајно повећава ризик од погрешних и непродуктивних каријерних одлука (Амудсон, и сар., 2010).

Успешно каријерно информисање захтева примену различитих средстава и облика рада, прилагођених индивидуалним потребама ученика, њиховим стиловима учења и специфичним фазама развоја каријере. Средства и облици каријерног информисања могу бити формални и неформални, индивидуални и групни, а њихова интеграција омогућава максималну ефикасност у подршци избору занимања.

Традиционално, значајну улогу у каријерном информисању имају писани материјали. Брошуре, приручници, водичи за избор средњих школа и факултета, као и годишњази о образовним институцијама, пружају ученицима систематизоване податке о различитим профилима, условима уписа, наставним програмима и могућностима

запошљавања након завршетка школовања. Иако су ови материјали често једносмерни и статични, њихова вредност је у томе што ученицима омогућавају самостално истраживање и рефлексију о потенцијалним професионалним изборима. Они су, у извесном смислу, основа за прве кораке у каријерном вођењу, јер систематизују најважније информације и чине их лако доступним .

Међутим, савремено доба донело је интензиван развој дигиталних технологија, што је знатно променило начин на који млади приступају информацијама. Информационе платформе и специјализовани веб-сајтови данас представљају један од најважнијих извора каријерног информисања. Путем електронских водича, база података и интерактивних алата, ученици могу брзо и једноставно да пронађу информације о условима уписа у различите школе, трендовима на тржишту рада, потребним компетенцијама или могућностима специјализације и усавршавања. Велика предност ових дигиталних извора је њихова ажурност, доступност и интерактивност, јер омогућавају не само пасивно прикупљање информација већ и активно учешће у процесу истраживања каријерних опција. На тај начин ученик постаје субјект сопственог развоја, а не само пасивни прималац података.

Поред писаних и дигиталних извора, веома важан облик каријерног информисања представљају лични и групни саветодавни сусрети. Индивидуалне консултације са стручним сарадницима и професионалним саветницима пружају могућност персонализованог приступа, где ученик може да добије смернице које су усклађене са његовим способностима, интересовањима и животним околностима. С друге стране, групни облици, попут радионица или колективних консултација, омогућавају размену искустава, заједничку анализу предности и недостатака одређених професија и подстицање критичког размишљања. Ови облици такође имају социјализујућу улогу, јер ученици кроз дискусију са вршњацима могу боље да сагледају сопствену позицију и да донесу зрелије одлуке.

Још један значајан вид каријерног информисања представљају интерактивне радионице, семинари и симулације професионалних ситуација. Кроз практичан рад, ролеве игре и студије случаја, ученици добијају прилику да се приближе реалним захтевима различитих занимања и да кроз искуство тестирају сопствене компетенције. Овакви облици рада нарочито су важни за развој практичних вештина, критичког мишљења и способности доношења одлука у условима који имитирају стварност. Осим

тога, овакве активности доприносе и развоју меких вештина, као што су комуникација, тимски рад и решавање проблема, које су подједнако значајне као и стручна знања.

Посебно место у каријерном информисању имају теренске посете и практична искуства у реалним радним окружењима. Оне омогућавају ученицима да из прве руке упознају динамику рада у одређеним установама, компанијама или занатским радионицама. Тај директни контакт са професионалним окружењем омогућава ученицима да стекну јаснију представу о својим жељама и могућностима, али и да развију реална очекивања о будућој каријери. Практична искуства често имају снажан мотивациони ефекат, јер ученици добијају прилику да се идентификују са одређеним професијама, али исто тако могу да препознају да неке области нису у складу са њиховим интересовањима или способностима.

Ефикасно каријерно информисање не почива на једном извору или једном облику рада, већ на њиховој комбинацији. Само интеграцијом писаних и дигиталних извора, индивидуалних и групних консултација, практичних активности и теренских искустава могуће је обезбедити целовит приступ који ученику омогућава да донесе зrelu, одговорну и информисану одлуку о сопственом професионалном путу. Разноврсност средстава и облика каријерног информисања стога представља један од најважнијих предуслова успешне каријерне оријентације, јер омогућава да се процес прилагоди различитим личним и социјалним потребама младих у савременом друштву.

4.3. Методи и активности у каријерном саветовању

Каријерно саветовање представља систематски процес који обухвата примену различитих метода, техника и активности усмерених на подршку ученицима у планирању и остваривању њихових образовних и каријерних циљева. Циљ овог процеса је да се омогући индивидуализован приступ, обезбеди информисано доношење одлука и развију компетенције које су неопходне за успешно интегрисање у тржиште рада и друштво у целини (Павловић и сар., 2020).

Методи професионалног саветовања могу се класификовати у више група, у зависности од начина примене, циљне популације и обима активности:

Индивидуално саветовање

Саветник ради са једним учеником на идентификацији његових интересовања, способности, вредности и личних потенцијала. Процес обухвата:

- психолошке и каријерне тестове (на пример тестови интелигенције, интересовања и личностних карактеристика);
- личне интервјуе и дубинске консултације;
- анализу резултата дијагностичких инструмената;
- креирање индивидуалног плана каријерног развоја.

Индивидуално саветовање омогућава наставнику или стручном сараднику да идентификује потенцијалне ризике од погрешног избора занимања и предложи конкретне активности које ће повећати шансе за успешну професионалну интеграцију ученика. Ова метода је посебно важна за ученике са специфичним образовним потребама, оне који имају изражене таленте или су у процесу промене каријерних интересовања (Павловић и сар., 2020).

Групно саветовање и радионице

Групне активности представљају ефикасан начин да више ученика истовремено стекне знања и развије каријерне компетенције. Конкретне активности могу обухватати:

- радионице за развој комуникацијских и презентационих вештина;
- симулације интервјуа за посао и практичне ситуације у различитим професијама;
- рад на анализи различитих професионалних профила и занимања;
- групне пројектне активности које подстичу тимски рад и критичко размишљање.

Такве радионице омогућавају ученицима да размене искуства, упознају различите перспективе, развију социјалне компетенције и стекну реалистично схватање професионалних могућности. Осим тога, групне активности имају мотивишући ефекат јер ученици виде успехе вршњака и могу да се инспиришу за сопствени каријерни развој (Павловић и сар., 2020).

Онлајн саветовање и дигиталне платформе

Савремени приступ професионалном саветовању све више интегрише информационо-комуникационе технологије. Дигитални алати и онлајн платформе омогућавају:

- приступ базама занимања, описима радних места, условима уписа у средње и високе школе;
- интерактивне тестове и упитнике интересовања и способности;
- креирање персонализованих каријерних профила;
- праћење индивидуалног напретка и ревизију плана развоја.

Онлајн ресурси омогућавају флексибилност и доступност, посебно ученицима који имају ограничен приступ школи, саветодавним центрима или стручним лицима. Поред тога, дигиталне платформе могу садржати видео-садржаје, вебинаре и симулације радних ситуација које помажу ученицима да стекну реалније разумевање професионалних окружења (Остојић и сар., 2013).

Интегрисани приступ саветовању

Најсавременији модели професионалног саветовања комбинују све наведене методе у интегрисан систем који обухвата:

- дијагностику и тестирање индивидуалних способности, интересовања и вредности;
- пружање тачних, ажурних и проверених информација о тржишту рада и образовању;
- развој личних и професионалних компетенција ученика;
- индивидуалне и групне активности усмерене ка планирању каријере и развоју критичког мишљења;
- праћење и ревизију образовних и каријерних планова у складу са променама интересовања, тржишним потребама и друштвеним условима.

Интегрисани приступ омогућава систематско, свеобухватно и персонализовано саветовање које подстиче ученике на самосталан развој, одговорно доношење одлука и дугорочну адаптацију на динамичне услове тржишта рада. На овај начин професионална оријентација постаје кључни механизам за повећање индивидуалне компетентности, социјалне инклузије и економског развоја (Павловић и сар., 2020).

4.4. Електронски водич и дигиталне платформе као подршка избору занимања

Развој информационо-комуникационих технологија и дигитализација свих сегмената друштва довели су до тога да процес каријерне оријентације више није могуће посматрати кроз традиционалне методе као што су разговори са школским педагозима, штампане брошуре или једнократне презентације образовних профила. У савременом друштву, где се тржиште рада мења готово из дана у дан, јавља се потреба за динамичним, доступним и персонализованим алатима који младима могу омогућити да донесу информисане и реалистичне одлуке о избору професије. Управо у том контексту, електронски водичи и дигиталне платформе постају кључни ресурси за каријерно информисање и вођење.

Електронски водичи се могу дефинисати као дигитални ресурси који садрже систематизоване и ажуриране информације о занимањима, образовним програмима, условима уписа, као и захтевима тржишта рада. Њихова посебна предност у односу на класичне, штампане материјале јесте могућност сталног ажурирања садржаја, као и увођење интерактивних елемената. Такви елементи обухватају тестове интересовања и способности, упитнике о професионалним вредностима, аудио-визуелне материјале, виртуелне туре кроз образовне институције и „симулације једног дана на послу“. На тај начин, електронски водичи не само да пружају информације, већ омогућавају и активно учешће корисника у процесу самоевалуације и професионалног планирања.

Дигиталне платформе за каријерно усмеравање представљају још комплекснији облик подршке. Оне обично функционишу као интегрисани системи који повезују образовне институције, тржиште рада и индивидуалне кориснике. Њихова функција није само информативна, већ и саветодавна, јер путем алгоритама и анализе унетих података (о интересовањима, вештинама, образовним резултатима) нуде персонализоване препоруке. На пример, ученик који показује висок ниво математичких способности и интересовање за нове технологије може добити предлоге занимања у области инжењерства, ИТ сектора или аналитике података, уз детаљно објашњен образовни пут и могућности запошљавања.

Једна од значајних предности дигиталних платформи је могућност праћења актуелних трендова на тржишту рада. Оне нуде статистике о најтраженијим занимањима, просечним зарадама, регионалној потражњи и дугорочним прогнозама, што омогућава корисницима да своје одлуке ускладе са реалним економским околностима. Ово је

посебно важно у условима глобализације и брзог развоја нових занимања (попут стручњака за вештачку интелигенцију, биоинформатичара или еколошких аналитичара), која често нису довољно заступљена у традиционалним изворима информација.

Дигиталне платформе пружају и могућност умрежавања, односно повезивања ученика са стручњацима, менторима, као и потенцијалним послодавцима. Оне омогућавају комуникацију путем форума, онлајн консултација и вебинара, што значајно обогаћује процес професионалног информисања. На овај начин, ученици не остају пасивни примаоци информација, већ постају активни учесници у сопственом каријерном развоју.

У контексту Србије и региона, значајан је пример Euroguidance мреже, која пружа подршку у области образовања и каријерног саветовања, али и домаћих портала попут Infostud или Poslovi.rs, који комбинују понуду послова са саветодавним садржајима, тестовима професионалне оријентације и информацијама о трендовима на тржишту рада. Такође, Министарство просвете Србије све више развија и подржава дигиталне водиче који омогућавају ученицима да упореде образовне профиле средњих школа и факултета, што им олакшава процес доношења одлука.

Са психолошког становишта, овакви алати имају снажну мотивациону улогу. Истраживања показују да интерактивност и персонализован приступ повећавају ниво укључености младих у процес каријерног планирања, подстичући их на самосталност, критичко мишљење и развијање дугорочних планова (Павловић и сар., 2020). Ученици се подстичу да преузму одговорност за свој професионални развој, али и да стекну вештине које су кључне за целоживотно учење и адаптацију у свету рада који се непрестано мења.

Електронски водичи и дигиталне платформе представљају незаменљив ресурс у савременом систему каријерног информисања. Њихова вредност огледа се у интерактивности, персонализацији, ажурности и практичној употребљивости. Они не само да унапређују квалитет доношења одлука о избору занимања, већ истовремено доприносе развоју компетенција потребних за успешно функционисање у друштву знања и економији 21. века.

5. МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА

5.1. Предмет и проблем истраживања

Истраживање се бави формама подршке (и дигиталне) у избору занимања ученика завршних разреда основне школе и полагања завршног испита. Проблем је усмерен на идентификовање потреба ученика и родитеља у доношењу одлуке о избору занимања и полагања завршног испита и на питање да ли ученици и родитељи имају неке предлоге за увођење електронских садржаја који би служили бољем информисању и помогли ученицима, али и њиховим родитељима у доношењу одлуке о избору даље каријере ученика и полагању завршног испита на крају осмог разреда.

5.2. Циљ и задаци истраживања

Циљ истраживања је да се утврде потребе ученика завршних разреда у ОШ „Кадињача“ у Лозници и њихових родитеља у вези са бољим информисањем поводом избора средње школе и полагањем завршног испита.

Задаци истраживања:

1. Утврдити да ли су ученици завршних разреда изабарали жељено занимање по мишљењу родитеља и ученика, учесника истраживања.
2. Утврдити које информације су потребне ученицима и родитељима поводом избора средње школе.
3. Утврдити које информације су потребне ученицима и родитељима поводом завршног испита.
4. Утврдити који вид информисања ученици и родитељи препоручују као преферабилан у истраживаним подручјима.

5.3. Хипотезе истраживања

Очекује се да ће резултати истраживања показати да:

1. Макар 1/3 ученика завршних разреда није изабрала жељено занимање/средњу школу и по мишљењу родитеља и по мишљењу ученика.

2. Да су ученицима и родитељима потребни подаци о занимањима која постоје у средњим школама и очекиваном броју поена за свако од занимања, према претходној статистици.
3. Да су ученицима и родитељима потребне информације о начину бодовања успеха, завршног испита, предмета који се полагају, изворима за припрему.
4. Да би и ученицима и родитељима значајно водич у електронској форми са свим потребним информацијама, као и програм који би предвиђао могућност уписа одређених профила занимања.

Претходно прикупљени и анализирани одговори омогућиће компетентно доношење јасне одлуке о увођењу (или неувођењу) Електронског водича за упис у средње школе, као и одлуке о садржини и форми будућег Водича. Такође, подаци могу послужити тиму за професионалну оријентацију школе у доношењу акционог плана у овом подручју за наредни период.

5.4. Поступак истраживања, узорак и коришћени инструменти

Истраживање је спроведено на популацији од 57 родитеља (78.9% мајки и 21.1% очева) и 20 ученика који похађају VIII разред у ОШ „Кадињача“ у Лозници.

Родитељима је задат упитник комбинованог типа који је креиран у складу са циљем и задацима истраживањима путем Googl-а, а дистрибуиран вибером (Прилог 1). Упитник је послат по једном родитељу сваког ученика, што је чинило потенцијални узорак од 120 родитеља. Од укупног броја, у истраживање се укључило 57 родитеља (нешто мање од 50%). У узорку је 7.01% родитеља који имају нижу стручну спрему, 40.35% има ССС, а 52.63% високу стручну спрему. Време попуњавања упитника је било у просеку 10 минута, што говори у прилог његове економичности.

Осим податка о полу и стручној спреми, родитељи су попуњавали и податак о реду рођења детета које завршава основно образовање - 50.9% родитеља – учесника истраживања има прво дете које је сада завршни разред основног образовања, 40.4% друго дете, а 8.8% треће или наредно дете.

Други део истраживања организован је са две групе по 10 ученика, са којима је реализован фокусгрупни интервју. Приликом формирања фокус група вођено је рачуна да у свакој групи буду ученици и бољег и лошијег школског постигнућа, као и социоекономског статуса, као и приближан број дечака и девојчица – у једној фокус групи је

било 6 девојчица и 4 дечака, а у другој 5 девојчица и 5 дечака. Фокусгрупне интервјуе су реализовали аутор истраживања, психолог и педагог школе, према утврђеним питањима/темама (Прилог 2).

5.5. Анализа података

Подаци прикупљени упитником анализирани су методама дескриптивне статистике у пакету СПСС 21.0. Обављена је и квалитативна анализа на основу транскрипта вођених интервјуа са ученицима – слични одговори су категорисани, а бележене су и личне приче учесника.

6. РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

6.1. Ставови и мишљења родитеља поводом избора средње школе/будућег занимања детета

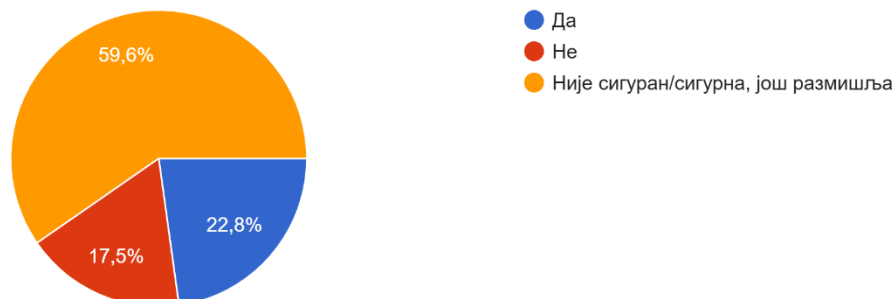
Наредна табела и график приказују мишљење родитеља о томе да ли је њихово дете већ донело одлуку о избору средње школе. Како резултати показују чак 59.6% родитеља каже да дете није сигурно, да још размишља. Само 22.8% родитеља је изјавило да је дете донело одлуку, док уз претходно наведене неодлучне имамо и 17.5% родитеља који кажу да дете није донело одлуку. Дакле, више од $\frac{3}{4}$ одговора родитеља је у прилог томе да дете или не зна још увек шта ће уписати или није одлучно.

Табела 1. Да ли је дете већ донело одлуку коју средњу школу ће уписати

Одлука детета о избору средње школе	Да		Не		Није сигуран/на, још размишља		Укупно	
	Ф	%	ф	%	ф	%	ф	%
	13	22.8	10	17.5	34	59.6	57	100

4. Да ли је Ваше дете већ донело одлуку коју средњу школу ће уписати?

57 одговора

У следећој табели 2 и на графику приказана је процена родитеља о усаглашености избора будућег занимања детета са одређеним факторима попут знања и школског успеха. Као што се може видети 38.6% родитеља сматра да је избор детета у складу са овим факторима, док скоро 1/3 мисли да дете није узело у обзир реалне могућности, а 1/3 родитеља није сигурна.

Табела 2. Да ли је Ваше дете водило рачуна о потребном броју поена, досадашњем успеху, када је изабрало средњу школу и када размишља о евентуалним опцијама

Усаглашеност избора са претходним успехом	Да, сасвим је узео/ла у обзир знања/успех		Нисам сигуран/ла да је избор у складу са претходним успехом		Мислим да се само руководи жељом, да не узима у обзир реалне могућности		Укупно	
	Ф	%	Ф	%	Ф	%	ф	%
	22	38.6	18	31.6	17	29.8	57	100

5. Да ли мислите да је Ваше дете водило рачуна о потребном броју поена и досадашњем успеху када је изабрало средњу школу или када размишља о евентуалним опцијама?

57 одговора

На основу резултата у Табели 3 и на графику може се видети да 54.4% родитеља сматра да је нужно да дете добије подршку у избору средње школе. Свега 8.8% је мишљења да детету/ученику подршка није потребна.

Табела 3. Да ли је потребно да дете добије подршку у избору средње школе

Подршка у избору средње школе	Да, то би било важно и неопходно		Значило би му/јој, али није нужно		Није му/јој потребна подршка		Укупно	
	Ф	%	Ф	%	Ф	%	ф	%
	31	54.4	21	36.8	5	8.8	57	100

6. Да ли је, по Вашем мишљењу, потребно да Ваше дете добије подршку у избору средње школе?

57 одговора

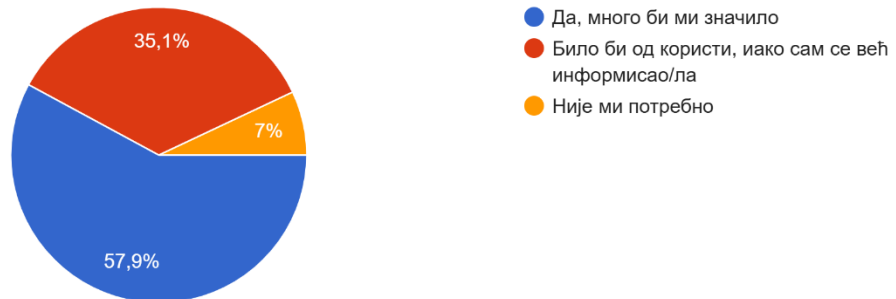
Приближно исти проценат родитеља (57.9%) мисли да би и њима значило да буду додатно информисани поводом избора средње школе детета (Табела 4 и график), а свега 7% сматра да им није потребно додатно информисање. Ту је и око 1/3 родитеља који су се већ информисали, али би им било од користи да имају и додатне информације.

Табела 4. Да ли је родитељима потребно да буду додатно информисани поводом избора средње школе детета?

Информисање родитеља поводом избора средње школе детета	Да, много би ми значило		Било би од користи, иако сам се већ сам/а информисао/ла		Није ми потребно		Укупно	
	Ф	%	Ф	%	ф	%	ф	%
	33	57.9	20	35.1	4	7	57	100

7. Да ли је Вама потребно да будете додатно информисани поводом избора средње школе Вашег детета?

57 одговора

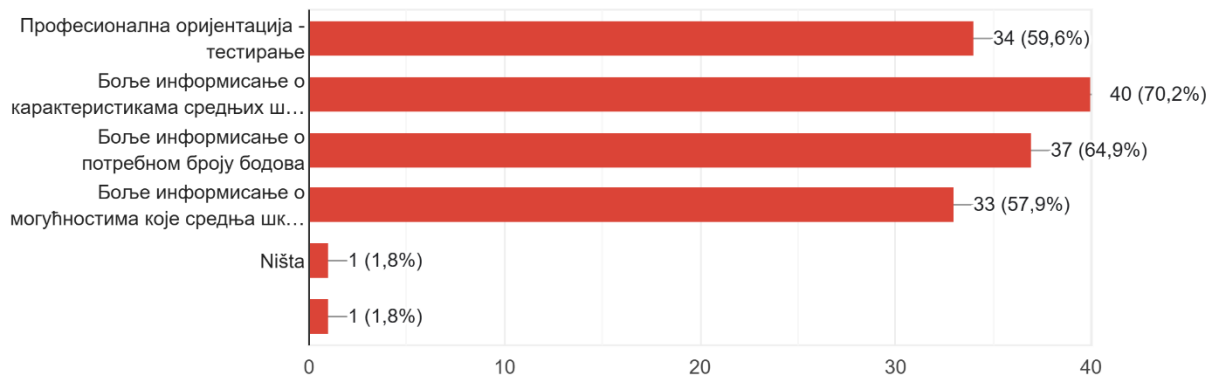
Родитељи који су проценили да је ученику потребна подршка у избору занимања могли су даље да изаберу понуђене начине подршке, или да допишу нешто друго. Како резултати у Табели 5 и на графику показују чак 70.2% родитеља је мишљења да би боље информисање о карактеристикама средњих школа било значајно, 64.9% као подршку види боље информисање о потребном броју бодова, 59.6% професионалну оријентацију, а 57.9% боље информисање о могућностима које средње школе пружају. Дакле, све понуђене опције су изабране од више од половине родитеља – учесника истраживања.

Табела 5. Начини подршке који би користили ученику у избору занимања

Начини подршке ученику у избору занимања	Ф	%
Професионална оријентација – тестирање	34	59.6
Боље информисање о карактеристикама средњих школа	40	70.2
Боље информисање о потребном броју бодова	37	64.9
Боље информисање о могућностима које средња школа даље пружа (поводом тржишта рада, студирања итд.)	33	57.9
Нешто друго	1	1.8
Ништа од наведеног	1	1.8
Укупно	57	100

8. Уколико сте проценили да је Вашем детету потребна подршка у избору средње школе, молим Вас заокружите све одговоре које процењујете корисним:

57 одговора

У наредној табели 6 и на графику приказано је шта родитељи процењују као корисне начине подршке које би њима били од користи. Уочава се да највише родитеља (64.9%) процењује да је боље информисање о усклађености способности и интересовања детета и избора средње школе корисно за њих. Више од половине родитеља процењује као значајно да буду боље информисани и о карактеристикама средњих школа, могућностима које оне пружају, те потребном броју бодова.

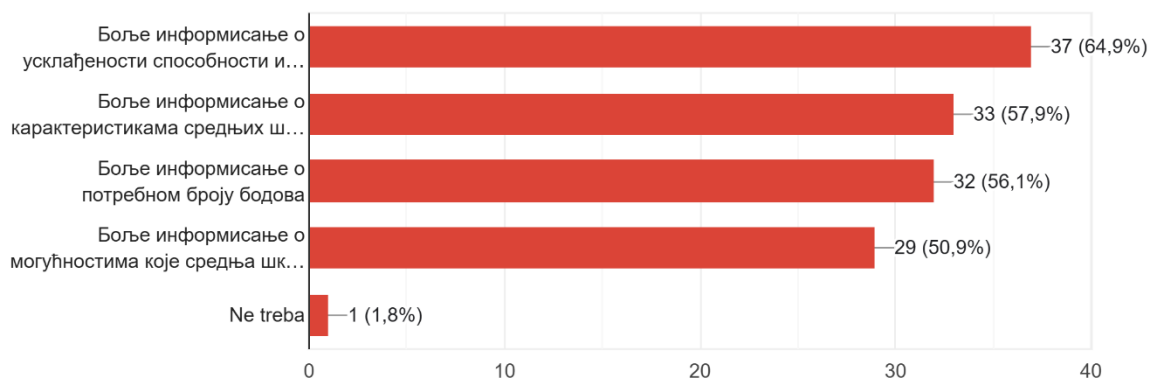
Табела 6. Начини подршке родитељима у избору средње школе детета које родитељи процењују корисним.

Начини подршке родитељима у избору занимања ученика	ф	%
Боље информисање о усклађености способности и интересовања детета и избора средње школе	37	64.9
Боље информисање о карактеристикама средњих школа	33	57.9
Боље информисање о потребном броју бодова	32	56.1
Боље информисање о могућностима које средња школа даље пружа (поводом тржишта рада, студирања итд.)	29	50.9
Нешто друго/ништа	1	1.8

Укупно	57	100
--------	----	-----

9. Уколико сте проценили да је Вама потребна подршка у избору средње школе Вашег детета, молим Вас да заокружите све одговоре које процењујете корисним:

57 одговора

Када су питани о начинима на које би волели да буду додатно информисани, више од половине родитеља (54.4%) се определио за дигиталне технологије (сајт школе, вибер поруке и сл.), као што резултати у табели 7 и на графику показују. Индивидуални разговори са разредним старешином и/или стручном службом процењени су као важни од 43.9% родитеља, а родитељски састанци од 36.8% родитеља.

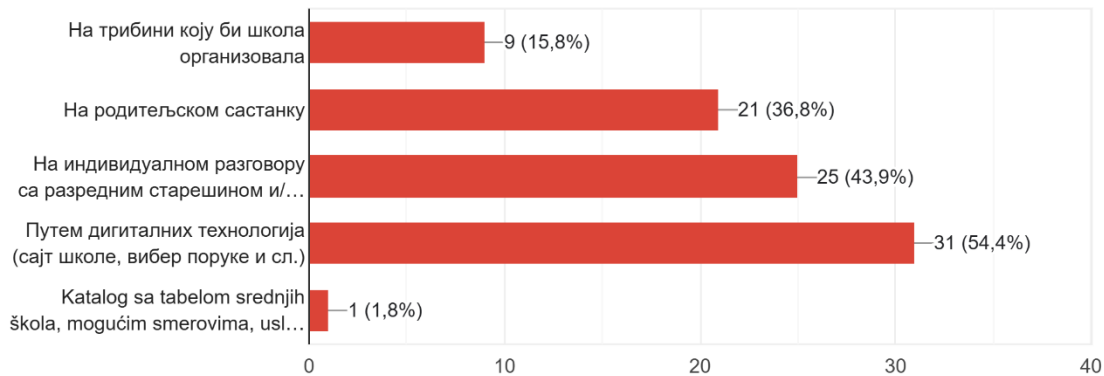
Табела 7. На који начин би родитељи волели да добију потребне информације о избору средње школе детета

Форме подршке родитељима у избору занимања ученика	Ф	%
На трибини коју би школа организовала	9	15.8
На родитељском састанку	21	36.8
На индивидуалном разговору са разредним старешином и/или стручном службом	25	43.9
Путем дигиталних технологија (сајт школе, вибер поруке и сл.).	31	54.4

Нешто друго	1	1.8
Укупно	57	100

10. На који начин би волели да добијете потребне информације о избору средње школе Вашег детета (заокружите један или више одговора):

57 одговора

На питање отвореног типа: Које су то тачно информације које су вам потребне поводом избора средње школе Вашег детета, само 20% родитеља је дало одговоре које смо категорисали у следеће:

- Коју школу би могао да упише просечан ученик, односно које су његове шансе за упис.
- Најбоље би било да школа организује неки информативни разговор са децом да они сами изаберу шта их привлачи, а да ми родитељи будемо само подршка.
- Резултати тестирања у вези са професионалном оријентацијом
- Број бодова потребних за упис, завршни испит и да ли ће моћи бити примљени на жељени смер.
- Које су тачне склоности детета пошто наводи жеље које нису некако повезане – техника и медицина.

6.2. Ставови и мишљења родитеља о завршном испиту

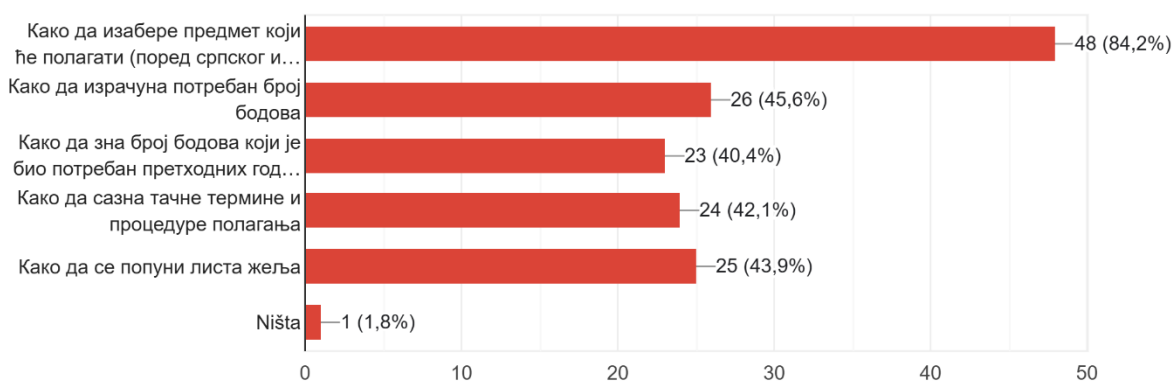
На основу резултата у табели 8 и графика може се видети да највећи број родитеља (84.2%) процењује да би дете желело да зна како се израчунава број бодова. И за све остале понуђене опције определило се више од 40% родитеља.

Табела 8. Када је завршни испит за упис у средњу школу у питању, шта би дете желело да зна

Шта би дете/ученик волео/ла да зна поводом пријемног испита	Ф	%
Како да израчуна потребан број бодова	48	84.2
Како да зна број бодова који је био потребан претходних година за одређене школе	26	45.6
Како да изабере предмет који ће полагати (поред српског и математике), шта се у оквиру предмета очекује	23	40.4
Како да сазна тачне термине и процедуре полагања	24	42.1
Како да попуни листу жеља	25	43.9
Нешто друго	1	1.8
Укупно	57	100

12. Када је завршни испит за упис у средњу школу у питању, процењујете да би Ваше дете желело да зна следеће (заокружите један или више одговора):

57 одговора

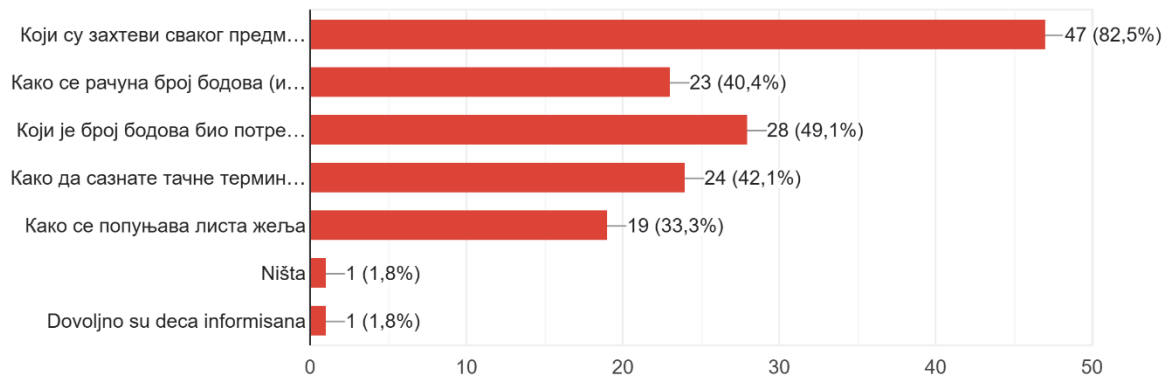
Највећи број родитеља (82.5%), како резултати у табели 9 и на графику показују, имао потребу да зна који су захтеви сваког од предмета које би дете могло да изабере (поред обавезних) на завршном испиту. Преко 40% родитеља определио се и за опције које су у вези са израчунавањем броја бодова, термина и процедура полагања, броја бодова који је био потребан претходних година, док би 33.3% желело да зна како се попуњава листа жеља.

Табела 9. Када је завршни испит за упис у средњу школу у питању, родитељима би значило да знају

Шта би родитељ волео/ла да зна поводом пријемног испита	Ф	%
Који су захтеви сваког од предмета које дете може да изабере (поред обавезних) на пријемном	47	82.5
Како се рачуна број бодова (из школе и са пријемног)	23	40.4
Који је број бодова био потребан претходних година за одређене школе	28	49.1
Како да сазна тачне термине и процедуре полагања	24	42.1
Како се попуњава листа жеља	19	33.3
Ништа	1	1.8
Нешто друго	1	1.8
Укупно	57	100

13. Када је завршни испит за упис у средњу школу у питању, процењујете да би Вама значило да знате следеће (заокружите један или више одговора) :

57 одговора

6.3. Ставови родитеља о дигиталним изворима информација

На основу резултата приказаних у табели 10 и на графику види се да чак 71.9% родитеља процењује да би било веома значајно да на једном месту постоје синтетизоване информације и о избору средње школе и о полагању завршног испита. Додатно, 24.6% сматра да би ове информације биле од помоћи, иако се свакако информишу „у ходу“.

Табела 10. Да ли би желели да на једном месту постоје потребне информације у вези са избором средње школе и полагањем завшеног испита.

Информисање на једном месту	Да, то би било веома значајно		Било би од помоћи, свакако се информишем/о у ходу		Није неопходно		Укупно	
	Ф	%	Ф	%	ф	%	Ф	%
	41	71.9	14	24.6	2	3.5	57	100

14. Да ли би желели да на једном месту Ваше дете, а онди и Ви, можете да имате потребне информације у вези са избором средње школе и полагањем завршног испита.

57 одговора

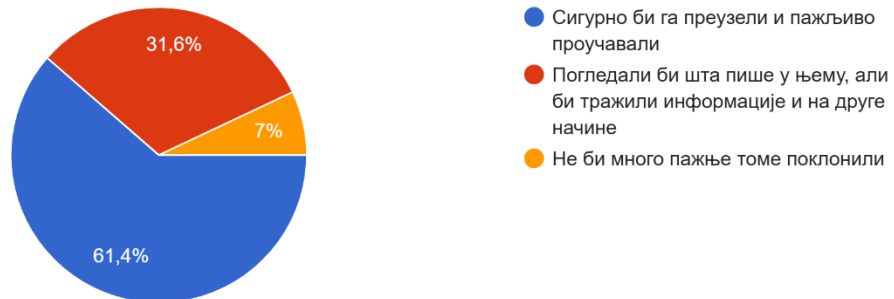

Резултати у табели 11 и на графику показују да би чак 61.4% родитеља преузео и пажљиво проучавао водич у електронској форми у коме би се налазиле потребне информације о избору средње школе и завршном испиту, када би био постављен на сајт школе. Додатно, 1/3 родитеља би погледала шта пише у Водичу, али би тражили информације и на друге начине.

Табела 11. Мишљење родитеља о Водичу у електронској форми у коме би се налазиле потребне информације о избору средње школе и завршном испиту

Водич у електронској форми на сајту школе	Сигурно би га преузели и пажљиво проучавали		Погледали би шта пише у њему, али би тражили информације и на друге начине		Не би много пажње томе поклонили		Укупно	
	Ф	%	Ф	%	ф	%	Ф	%
	35	61.4	18	31.6	4	7	57	100

15. Уколико би на сајту школе био доступан Водич у електронској форми у коме би се налазиле потребне информације о избору средње школе и завршном испиту, 57 одговора

Последње питање отвореног типа нудило је могућност родитељима да напишу на који начин би желели да путем дигиталних ресурса њихова деца и они добију подршку у избору средње школе и полагању пријемног испита. И на ово питање је мањи број (15%) родитеља одговорило а одговори се могу сврстати у следеће категорије:

- Обавештења од разредног старешина путем вибера или е-маила о корацима за завршни испит (када се бира предмет, који може да се бира, како се пријављује, када је завршни испит и сл.)
- Професионална оријентација ученика у онлине фопрмату (ако постоји)
- Формирање вибер групе – Завршни испит
- Тематско предавање за родитеље онлајн

6.4. Мишљење ученика о избору занимања и завршном испиту

Анализа фокусгрупног интервјуа

Од укупног броја учесника две фокус групе, 13 ученика је већ донело одлуку о избору средње школе, одлучили су се на основу интересовања, сопствених жеља и мотивација, потенцијално добре зараде, практичног рада, угледање на професију родитеља, или су се упутили у избор смерова од стране вршњака па је то утицало на њихов избор.

7 ученика нису још увек одлучили, њихова главна дилема је да ли ће имати

довољан број бодова, жеље родитеља и њихове жеље се не поклапају.

„Моји родитељи су желели да будем лекар, да идем на медицинси смер. Раније сам то и прихватао, сада ми се не свиђа. Нисам још увек одлучио, видећу.“ (ученик који има одличан успех, 4.50)

Када су питани да процене да ли су њихови вршњаци донели одлуку о избору средње школе, ученици обе групе су се сложили да су само неки сигурни, и то најчешће они који су добри ђаци и тачно знају да ће ићи у Гимназију, углавном на природни смер, док је сигурно више од половине ученика још увек неодлучно, или немају првац поводом занимања (посебно ученици са слабијим успехом).

Подршка школе доношењу одлуке о избору занимања ученика завршних разреда

Највећи број ученика је мишљења да треба посветити пажњу и пружити помоћ око метода и техника учења у циљу постизања бољег успеха и већег броја бодова, што би им омогућило да упишу жељене изборе средње школе.

Такође су указали да треба порадити на доступности информација о броју бодова за упис претходних школских година (од стручних људи из школе)

Неки учесници интервјуа нису знали шта је професионална оријентација, док су други (углавном ученици са бољим школским успехом) знали шта је то, и током интервјуа поделили информације. Процена је да значајан број ученика не зна да може да искористи психологе школе за професионалну пријентацију.

Мишљења су и да би им дигиталне технологије значајно помогле, и то коришћење друштвених мрежа ради информисања о смеровима од стране вршњака и деце која су већ уписана у тим смеровима. Највише им одговара да им вршњаци пренесу своја искуства, мање су мотивисани да сами претражују изворе, да се информишу.

„Највише бих волео када би чуо да ученика који већ иду у средњу школу колико је школа

лака или тешка, шта професори траже, какви су...овако...на да онда могу да упоредим и изаберам“ (ученик, са врло добрим успехом)

Један од предлога је био да се ученицима представе млађи стручњаци у траженим областима, у циљу добијања практичнијих и новијих информација јер се садржај послова у току протеклих деценија мењао.

Мишљење ученика о завршном испиту

Ученици знају да се завршни испит полаже три дана, али нису упућене у детаље, већина зна који предмети могу бити изборни (три ученика нису знала), нису упућени како се израчунава број бодова (само четворо ученика је знало, остали не).

Поједини ученици су се распитивали на интернету о броју бодова који је био потребан за упис жељене средње школе прошле године, неки су питали вршњаке, а неки нису уопште упућени.

„Било би ми супер када бих могла да израчунам број бодова који ћу имати из школе и на пријемном, и да ми одмах изађе за које би то све школе било довољно...и онда могу да бирам...“ (ученица која има врло добар успех)

Када су питани да ли би им значило да имају електронски водич у онлајн формату који би био доступан на сајту, а где ће на једном месту добити упутства о избору занимања, полагању пријемног, начином израчунавања бодова, ученици су се сложили да би им такав водич користио, али ако не би био превише обиман.

„Када би нам неко само „извукао“ потребне ставири, то би било супер. Не би користило да има много текста, па да онда не знамо да издвојимо шта је важно а шта није“

Подршка школе у оспособљавању ученика за завршни испит

Ученици су указали да је њима најкорисније индивидуално саветовање (не трибине нити радионице где су присутни сви ученици), радије би питали појединачно оно што их у вези са завршним испитом занима.

Најпре би се информисали:

1. Путем сајта школе (два ученика)
2. Од вршњака (један ученик)
3. Саветовањем са педагогом/психологом у школи (пет ученика)

Корисно би им било и да се ослоне на дигиталне ресурсе – онлајн предавања стручњака и/или вршњака, информације путем друштвених мрежа, указивање на релеватне линкове које би могли да прате.

7. ДИСКУСИЈА РЕЗУЛТАТА

На основу резултата спроведног истраживања на узорку од 57 родитеља и 20 ученика завршних разреда ученика у ОШ „Кадињача“ у Лозници потврђене су све постављене хипотезе.

Наиме, утврђено је да више од половине ученика по мишљењу учесника фокусгрупног интервјуа за ученике није сигурно поводом избора будућег занимања. Чак $\frac{3}{4}$ родитеља, учесника истраживања је проценило да њихово дете или још увек не зна, или није сигурно коју средњу школу би одабрао/ла. Свега 38.6% родитеља је проценило да се њихово дете руководило претходним успехом и усаглашеношћу захтева средње школе приликом избора занимања, док остали родитељи мисле да се деца руководе или сопственим жељама, или да нису сигурни.

То недвосмислено потврђује да ученицима завршних разреда у ОШ „Кадињача“ треба подршка у овом процесу.

Родитељи су проценили да је и њима потребна подршка која би највише била усмерена на боље информисање о усклађености способности и интересовања детета и избора средње школе. Више од половине родитеља процењује као значајно да буду боље информисани и о карактеристикама средњих школа, могућностима које оне пружају, те потребном броју бодова.

Када су процењивали потребе деце/ученика, највећи број родитеља је препознао потребу да се ученици боље информишу о карактеристикама средњих школа о потребном броју бодова, а онда и да се професионално оријентишу. Може се закључити да родитељи препознају сличне потребе из своје перспективе и перспективе деце, с тим што је занимљиво да би већи број родитеља интересовала усклађеност способности деце

са избором занимања него што процењују да је деци потребно да прођу професионалну оријентацију.

Ученици који су учествовали у фокусгрупном интервјуу препознали су такође значај подршке у избору занимања и то на различите начине: о професионалној оријентацији су тек неки од ученика знали шта подразумева, а предложили су додатно информисање од стране стручњака и вршњака, уз коришћење и дигиталних технологија. Ученици су више отворени да им се информације учине доступним него да самостално претражују.

Када је завршни испит у питању и родитељи и ученици исказују потребу да се подробније информишу о самој процедури, али им је главни фокус усмерен на методологију израчунавања броја бодова, те усаглашеност пројектованог броја бодова са потребним бројем бодова за упис у одређену средњу школу, бар према претходној статистици. И једнима и другима би значило када би могли да имају некакав алат за ово израчунавање.

Резултати такође показују да би и ученицима и родитељима значао водич у електронској форми са свим потребним информацијама, као и програм који би предвиђао могућност уписа одређених профила занимања. Ученици ипак наглашавају да би волели да Водич буде мањег обима, са информацијама које су таксативно наведене.

8. СТРАТЕГИЈЕ УНАПРЕЂИВАЊА ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНЕ ПРАКСЕ У ПОДРУЧЈУ ИЗБОРА ЗАНИМАЊА УЧЕНИКА И ПОЛАГАЊА ЗАВРШНОГ ИСПИТА

8.1.Акциони план

Резултати истраживања су, као што је већ речено, јасно указали на даље правце развоја стратегије школе када је у питању једна од најважнијих ствари за ученике, а тиме и њихове родитеље, а то је полагање завршног испита и избор даљег школовања.

Посебно драгоцени резултати прикупљени су у вези са улогама и значајем дигиталних технологија у овом процесу, које су претходно биле недовољно искоришћен ресурс. У наредној табели представљен је сет активности који представља иновације у

односу на досадашње активности у пољу професионалне оријентације и припреме за полагање завршног испита, а прати потребе ученика и родитеља које су идентификоване истраживањем.

<u>Тема/активност</u>	<u>Циљ активности</u>	<u>Носиоци активности</u>	<u>Време</u>
<u>Вебинар за родитеље: Избор занимања ученика – шансе и ризици</u>	<u>Упознати родитеље са факторима које треба узети у обзир када дете бира занимање, са најчешћим грешкама, изазовима, дати смернице за пут ка правилном избору; Анализирати значај подршке породице, али не и вршење директног утицаја на дете</u>	<u>Стручна служба и разредне старешине</u>	<u>До половине септембра</u>
<u>Онлајн анкетирање родитеља</u>	<u>Утврђивање потребе за индивидуалним разговорима</u>	<u>Разредне старешине и стручна служба</u>	<u>У току септембра</u>
<u>Индивидуални разговори са родитељима</u>	<u>Пружање подршке и разумевање одређених дилема, питања са којима се родитељи сусрећу</u>	<u>Разредне старешине, по потреби и стручна служба</u>	<u>Септембар – новембра – у терминима „Отворених врата“, у складу са потребама дефинисаним на вебинару и анкетирањем</u>

<u>Вебинар за ученике</u>	<u>Упознавање са карактеристикама средњих школа на територији града, захтевима, организационом климом у школама</u>	<u>Вршњаци, бивши ученици који сада похађају различите средње школе</u>	<u>Од половине септембра до половине октобра – једном седмично за сваку од четири средње школе, по утврђеном распореду</u>
<u>Професионална оријентација</u>	<u>Тестирање професионалних интересовања и способности ученика ради лакшег одређивања за будуће занимање</u>	<u>Психолог</u>	<u>У току октобра – у складу са планом</u>
<u>Виртуелни приказ занимања</u>	<u>Упознати ученике са што већим бројем занимања путем презентација које би припремили наставници и реализовали у току редовне наставе, угледног часа, и/или заједничког пројекта</u>	<u>Наставници, стручни сарадници</u>	<u>У току октобра</u>
<u>Израда и постављање на сајт електронског водича</u>	<u>Професионално информисање, анализа индивидуалних потенцијала у онлајн</u>	<u>Тим за професионалну оријентацију, директор школе</u>	<u>У току октобра месеца</u>

	<u>формату, сагледавање захтева изборних предмета, презентација корака завршног испита</u>		
<u>Израда претраживача за израчунавање бодова и усаглашености са избором школом</u>	<u>Симулација пројектованог успеха у школи (и на завршном испиту) и поређење са просечним бодовима за средњу школу коју ученик жели да упише</u>	<u>Студент ЕТФ-а, некадашњи ђак генерације школе, олимпијац из области такмичарског програмирања, тим за професионалну оријентацију</u>	<u>У току новембра</u>
<u>Часови одељенског старешине</u>	<u>Упознавање ученика са новим доступним дигиталним ресурсима ресурсима</u>	<u>Одељенске старешине, старешине, стручна служба</u>	<u>У току новембра</u>
<u>Родитељски састанци</u>	<u>Упознавање родитеља са новим дигиталним ресурсима</u>	<u>Одељенске старешине, стручна служба</u>	<u>У току новембра</u>

8.2. Водич за избор занимања и претраживач за полагања завршног испита

Структура водича за избор занимања требала би да буде следећа:

- Шта треба узети у обзир приликом избора занимања – кратак текст
- Које врсте средњих школа постоје
- Како се информисати (адресе web сајтова – на пример, www.nsz.gov.rs, конкурси за упис у средње школе и сл.)
- Најчешће грешке у избору занимања
- Активности у оквиру професионалне оријентације у школи (таксативно побројане са временском динамиком и носиоцима)
- Онлајн тестирање интересовањ

- Завршни испит: како изабрати предмет за завршни испит (осим српског и математике)
- Онлајн извор ка тестовима из претходних година
- Редослед активности са датумима – пробно тестирање, пробни завршни испит, завршни испит (са тачно наведеним ставкама – колико траје, када треба доћи, шта понети)
- Како се рачунају бодови на завршном испиту? – општи успех у школи – максимално 60 бодова, бодови на завршном испиту – максимално 40 бодова (по 14 бодова бодова српски језик и математика и 12 бодова на трећем (изабраном) предмету)
- Приказ анализе потребног броја бодова за упис различитих средњих школа у последње 3 године
- Шта јер све доступно на порталу Моја средња школа <https://mojasrednjaskola@gov.rs>
- Како користити претраживач за рачунање односа пројектованог броја бодова на завршном испиту и у школи и жељеног занимања

Креирање претраживача

Како би ученици и родитељи на једноставан начин могли да израчунају да ли бодови које ученик очекује на завршном испиту, заједно са бодовима које носи из школе могу да буду у пројекцији која одговара бодовима који су у последње три године требали за упис у школу коју ученик бира, био би израђен претраживач у који би ученици укуцали своје бодове, а затим би им се приказало да ли су они довољни (зелена боја) у односу на сваку од претходне три године или нису (црвена боја).

Све активности наведене акционим планом требало би евалуирати, како би се добио одговор на питање да ли је и примена иновација у пољу дигиталних ресурса допринела бољем сналажењу ученика и родитеља у избору средње школе и припремама за завршни испит. Резултати евалуације определили би даље стратегијске циљеве. Водич за избор занимања требало би редовно ажурирати, али и допуњавати садржајима који се покажу значајним, надаље.

Иако смо решавању проблема у једној угледној градској школи приступили из позиције стручно истраживачког и завршног рада, целокупан приступ је заправо

аналоган консалтинг процесу који се састоји од пет фаза (Kubr 2002, према Предић, Стефановић, Дукић, 2011, 229-230):

1. Фаза почетног контакта – први контакт са клијентом, прелиминарно одређивање природе проблема (организацијски, стратегијски, психолошки)
2. Дијагноза – детаљно дефинисање проблема и циљева, потребног нивоа и начина сарадње. Централни део ове фазе је прикупљање и анализа података и информација, доношење одлуке о томе које податке прикупљати, којом методологијом, које људе и како укључити, избор методе за анализу података.
3. Акциони план – проналажење оптималног решења проблема, усклађивање са развојном стратегијом, план превазилажења потенцијалних новонасталих проблема
4. Имплементација – претварање планираног у реалност, промене почињу да се дешавају, јављају се потешкоће и отпори који нису предвиђени, исправљање пропуста и грешака у акционом плану
5. Мониторинг и завршетак пројекта – евалуација постигнутих резултата, дискусија извештаја

ЗАКЉУЧАК

Савремено доба, обележено брзим технолошким развојем и променама у друштву, донело је и нове изазове у процесу каријерног вођења и избора занимања. У таквим околностима, традиционални облици информисања више нису довољни, већ је неопходно укључивање иновативних решења, попут електронских водича и дигиталних платформи. Њихова примена омогућава младима и одраслима да на једноставан, интерактиван и доступан начин добију релевантне информације о занимањима, потребним компетенцијама, могућностима за образовање и перспективама запошљавања.

Електронски водичи и дигиталне платформе не само да проширују видике појединца већ и унапређују процес самоспознаје, јер корисницима нуде алате за тестирање интересовања, способности и вредности. На тај начин, избор занимања постаје резултат свесне одлуке која је заснована на реалним подацима и личним потенцијалима,

што у великој мери доприноси задовољству у каријери и успешнијем професионалном развоју.

Осим тога, значај дигиталних платформи огледа се и у томе што се оне стално ажурирају и прилагођавају променама на тржишту рада, пружајући најсавременије и најтачније информације. Тако млади људи имају прилику да правовремено ускладе своје образовне и професионалне изборе са актуелним потребама привреде, чиме се повећава њихова конкурентност и запошљивост.

Све наведено указује на то да електронски водичи и дигиталне платформе представљају снажан инструмент подршке каријерном вођењу у 21. веку. Њихова примена није само корисна већ и неопходна у условима дигиталног друштва. Њихова улога је двострука: са једне стране олакшавају индивидуалне изборе и планирање професионалне будућности, а са друге стране доприносе стварању друштва које је прилагођено изазовима савременог тржишта рада. Управо зато, њихова даља примена и усавршавање треба да буде један од приоритета образовних институција.

У том контексту, електронски водич и програм за претраживање могу постати ефикасан инструмент који омогућава интерактивно и персонализовано информисање ученика и родитеља, олакшава доношење одлука и доприноси стратешком позиционирању школе у образовном окружењу. Стратешки приступ развоју овог алата подразумева систематичну анализу потреба корисника, дефинисање функционалности, као и осигурање дугорочне одрживости и ефикасности платформе.

ЛИТЕРАТУРА

1. Амудсон, Н., Харис-Боулсби, Ц., Најлс, С. (2010). *Превод књиге: Основни елементи каријерног саветовања – процеси и технике*, Београд: БОШ. Доступно на: <file:///F:/vaspita%C4%8Dice%202025/Prirucnik-za-karijerno-vodenje-i-savetovanje.pdf>
2. Багарић И., (2010). *Менаџмент информациских технологија*. Београд: Универзитет Сингидунум.
3. Дамјановић, П. (2006). *Стратешко планирање у образовању*, Бања Лука: Завод за уџбенике и наставна средства Источно Сарајево.

4. Ђуричин, Д., Јаношевић, С. (2009). Стратегија и анализа људских ресурса, *Економске теме*, XLVII, br. 1, 1-46.
5. Ђуричин, Д., Каличанин, Ђ., Лончар, Д., Вуксановић Херцег, И. (2023). *Менаџмент и стратегија*. Београд: ЕКОФ ЦИД.
6. Жупљанин, С. (2016). *Менаџмент*. Бања Лука, Фрафид д.о.о.
7. Кука, Е. (2012). *Менаџмент у образовању*. Сарајево: Штампарија Фојница.
8. Кука, Е. (2012). Образовање и стратешки менаџмент као конкурентске предности, *Практични менаџмент: стручни часопис за теорију и праксу менаџмента*, 3(1), 46-50.
9. Машић Б., (2009). *Стратегијски менаџмент*. Београд: Универзитет Сингидунум.
10. Марјановић, М., Михаиловић, И., Спасић, К. (2018). *Стратегијски менаџмент*. Лесковац: Висока пословна школа струковних студија.
11. Молнар Р., Матотек М., (2014). Стратегијски менаџмент – практикум. Зрењанин: Висока техничка школа струковних студија.
12. Остојић, М., Живковић, В., Димитријевић, Ј., Радовановић, М. (2013). *Професионална оријентација, пет корака до одлуке о школи и занимању; Професионална оријентација, програм за основне школе*, Београд: Министарство просвете, науке и технолошког развоја РС, Deutsche Gesellschaft fuer Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH Martin Welte.
13. Павловић, А. и сар. (2020). *Каријерно вођење и саветовање – Приручник за наставнике основних и средњих школа*. Београд: Фондација ТЕМПУС.
14. Предић, Б., Стефановић, С, Дукић, Д. (2011). Улога менаџмент консалтинга у развоју малог бизниса. *Економске теме*, XLIX (2), 219-233.
15. Тучић, Д., Јанковић, Г., Шипрагић, М. (2007). *Стратегијски и оперативни менаџмент – практични савјети за предузетнике*. Бања Лука: Графид д.о.о.

ПРИЛОЗИ

Прилог 1 – Упитник за родитеље

Упитник за родитеље

Поштовани родитељи,

Пред Вама се налази упитник који се односи на Ваше ставове и мишљење поводом избора средње школе Вашег детета, и полагања завршног испита. Желели би да утврдимо које су ваше потребе у овом подручју, како да budete лакше и боље информисани и подржани од стране школе, па вас молимо да попуните овај упитник.

1. Пол: М Ж
2. Ниво образовања: _____
3. Дете које је сада завршни разред и треба да се определи за средњу школу је:
 - а) прво дете у породици
 - б) друго дете у породици
 - в) треће или наредно дете
4. Да ли је Ваше дете већ донело одлуку коју средњу школу ће уписати
 - а) Да
 - б) Не
 - в) Није сигуран/на, још размишља
5. Да ли мислите да је Ваше дете водило рачуна о потребном броју поена и досадашњем успеху када је изабрало средњу школу или када размишља о евентуалним опцијама.

- а) Да, сасвим је узео/ла у обзир знања/успех
- б) Нисам сигуран/ла да је избор у складу са претходним успехом
- в) Мислим да се само руководи жељом, да не узима у обзир претходни успех

6. Да ли је, по Вашем мишљењу, потребно да Ваше дете добије подршку у избору средње школе

- а) Да, то би било важно и неопходно
- б) Значило би му/јој, али није нужно
- в) Није му/јој потребна подршка

7. Да ли је вама потребно да будете додатно информисани поводом избора средње школе вашег детета?

- а) Да, много би ми значило
- б) Било би од користи, иако сам се већ сам/а информисао/ла
- в) Није ми потребно

8. Уколико сте проценили да је Вашем детету потребна подршка у избору средње школе молим вас да заокружите све одговоре које процењујете корисним.

- а) Професионална оријентација – тестирање
- б) Боље информисање о карактеристикама средњих школа
- в) Боље информисање о потребном броју бодова
- г) Боље информисање о могућностима које средња школа даље пружа (поводом тржишта рада, студирања итд.)
- д) Нешто друго:

9. Уколико сте проценили да је вама потребна подршка у избору средње школе вашег детета молим вас да заокружите све одговоре које процењујете корисним.

а) Боље информисање о усклађености способности и интересовања детета и избора средње школе

б) Боље информисање о карактеристикама средњих школа

в) Боље информисање о потребном броју бодова

г) Боље информисање о могућностима које средња школа даље пружа (поводом тржишта рада, студирања итд.)

д) Нешто друго:

10. На који начин би волели да добијете потребне информације о избору средње школе вашег детета: (заокружите један или више одговора)

а) На трибини коју би школа организовала

б) На родитељском састанку

в) На индивидуалном разговору са разредним старешином и/или стручном службом

г) Путем дигиталних технологија (сајт школе, вибер поруке и сл.).

д) Нешто друго:

11. Које су то тачно информације које су вам потребне поводом избора средње школе Вашег детета.

12. Када је завршни испит за упис у средњу школу у питању, процењујете да би ваше дете желело да зна следеће:

- а) Како да изабере предмет који ће полагати (поред српског и математике), шта се у оквиру предмета очекује
- б) Како да израчуна потребан број бодова
- в) Како да зна број бодова који је био потребан претходних година за одређене школе
- г) Како да сазна тачне термине и процедуре полагања
- д) Како да се попуни листу жеља
- ђ) Нешто друго.

13. Када је завршни испит за упис у средњу школу у питању, процењујете да би вама значило да знате следеће:

- а) Који су захтеви сваког од предмета које дете може да изабере (поред обавезних) на пријемном
- б) Како се рачуна број бодова (из школе и са пријемног)
- в) Који је број бодова био потребан претходних година за одређене школе
- г) Како да сазнате тачне термине и процедуре полагања
- д) Како се попуњава листа жеља
- ђ) Нешто друго.

14. Да ли би желели да на једном месту ваше дете, а онда и ви, можете да имате потребне информације у вези са избором средње школе и полагањем завршног испита.

- а) Да, то би било веома значајно
- б) Било би од помоћи, али свакако се информишем/о у ходу
- в) Није неопходно

15. Уколико би на сајту школе био доступан Водиш у електронској форми у коме би се налазиле потребне информације о избору средње школе и завршном испиту

- а) Сигурно би га преузели и пажљиво проучавали
- б) Погледали би шта пише у њему, али би тражили информације и на друге начине
- в) Не би много пажње томе поклонили

16. Уколико имате предлог на који начин би школа могла да пружи дигиталну подршку ученицима завршних разреда у избору средње школе и полагању завршног испита, а и вама као родитељима, молимо вас да напишете своје предлоге.

Хвала на сарадњи!

ПРИЛОГ 2

Фокусгрупе: теме/кључна питања

Теме/кључна питања	Временски оквир
Уводна реч: Образложење повода, циља, очекиваних добити истраживања, планираним током, трајањем разговора и етичким принципима.	5 мин.
Мишљење ученика о факторима у избору занимања: Да ли сте до сада донели одлуку о избору школе? Шта Вам је у томе помогло? Уколико још увек размишљате, које су то дилеме које евентуално имате? Шта мислите, да ли су ваши вршњаци одабрали средњу школу коју би желели да упишу? Да ли се неки двоуме? Зашто?	15 мин.
Подршка школе доношењу одлуке о избору занимања ученика завршних разреда: На који начин би школа могла да вам помогне у разрешавању дилема уколико их имате поводом избора средње школе? Да ли сте мотивисани за професионално информисање, на који начин? А за професионалну оријентацију? Да ли мислите да би дигиталне технологије могле да помогну у процесу професионалног информисања и оријентације? На који начин?	20 мин

<p>Мишљење ученика о пријемном испиту: Да ли сте упознати са процедуром завршног испита? Да ли знате које предмете можете да бирате, осим обавезних (српског и математике)? Да ли сте упознати са досадашњим захтевима тих предмета? Да ли знате како се израчунава број поена на успеху и завршном испиту? Да ли сте упознати колико бодова је требало за упис средње школе о којој размишљате?</p>	<p>15 мин.</p>
<p>Подршка школе у оспособљавању ученика за пријемни испит: На који начин би предметни наставници, разредне старешине, стручни сарадници могли да Вам помогну да лакше овладате процедуром израде пријемног испита и попуњавањем листе жеља? Да ли би били мотивисани да уз подршку дигиталних ресурса (сајт школе, вибер групе) добијете потребне информације? Шта би вам највише могло користити? Да ли предлагете још неке начине дигиталне подршке?</p>	<p>20 мин.</p>
<p>Завршетак разговора: Реч захвалности за сарадњу. Пружање могућности учесницима истраживања да изнесу своја мишљења у вези са наведеним темама, која препознају да су важна, а у току разговора нису постављена.</p>	<p>15 мин.</p>